

LGBT

**PRAVA
ZAŠTIĆENA
USTAVOM**

ZAGREB, 2006.

**Zahvaljujemo svima
koji su pomogli
pri stvaranju
ovog priručnika.**

Pravni tim

Treće izmjenjeno izdanje

Autorica

Sanja Juras

Suradnici

Gordan Bosanac, Kristijan Grđan

Lektor

Trpimir Matasović

Oblikovanje i priprema

***BESTIAS**

Nakladnik

Lezbijska grupa Kontra
Zagreb, Kralja Držislava 2
Tel/faks: 01/455 11 42
kontra@kontra.hr
www.kontra.hr

Tisak

Bestias

Naklada

1000 kom.

Financijska potpora

Astrea Lesbian Foundation For Justice
116 East 16th Street, 7th Floor, New York, NY 10003
P: 1.212.529.8021 F: 1.212.982.3321

info@astreaefoundation.org

www.astreaefoundation.org



UVOD

Pravni tim Iskoraka i Kontre nastao je u travnju 2002. godine s ciljem stvaranja promjena u zakonima RH, koje se odnose na zaštitu prava seksualnih i rodnih manjina. S vremenom smo se počele/i baviti izravnim pružanjem pravne zaštite i savjeta lezbijkama, gejevima, biseksualnim i transrodnim (LGBT) osobama.

Ovaj priručnik nastao je zahvaljujući radu članova/ica Pravnog tima na zalaganju za LGBT zakonske promjene, te hrabrosti pojedinki i pojedinaca koje/i su nam se obratile/i za pomoć kada su im njihova osnovna ljudska prava bila povrijeđena, te time pokrenule/i proces stvaranja presedana u zaštiti LGBT ljudskih prava.

S obzirom da je proces prijavljivanja kršenja ljudskih prava LGBT osoba relativno nov, prilikom stvaranja ovog priručnika uvelike su nam koristila iskustva aktivistkinja i odvjetnica koje su se borile za prava žena žrtava obiteljskog nasilja. Zahvaljujemo im na njihovoj hrabrosti i podršci u zajedničkoj borbi za ljudska prava. Osobito zahvaljujemo Ljubici Matijević-Vrsaljko, Marici Martin i Nevi Tölle, autoricama Ženskih prava - priručnika za zlostavljane žene, kojim smo se također koristili/e pri stvaranju ovog priručnika.

Ovaj je priručnik namijenjen prvenstveno LGBT osobama, kako bi se bolje upoznale s pravnim normama u Republici Hrvatskoj i mogućnostima pravne zaštite od diskriminacije i nasilja.

Nadamo se da će priručnik osnažiti sve žrtve diskriminacije ili nasilja da se za svoja prava izbore na sudovima RH.

Naša poruka svim LGBT osobama je: informirajte se, budite svjesne/i svojih prava, borite se za njih i nemojte nikome dopustiti da ih krši. Samo tako možemo napredovati u izgradnji društva u kojem se poštuje pravo svakog pojedinca/ke na izbor i osobno dostojanstvo.

Pravo na život bez diskriminacije, te pravo na život bez nasilja ubrajaju se u osnovna ljudska prava. Republika Hrvatska je kroz svoje zakonodavstvo prepoznala spolnu

orijentaciju kao jedan od temelja po kojima se ne smije vršiti diskriminacija. Unatoč tome, osnovna ljudska prava - pravo na život bez diskriminacije i pravo na život bez nasilja za LGBT osobe u javnoj i privatnoj sferi - nisu ostvarena. Najdrastičniji oblik kršenja prava seksualnih i rodnih manjina je fizičko nasilje koje nas svakodnevno pogađa, kako na ulici, tako i u roditeljskim domovima.

Lezbijke, gejevi, biseksualne i transrodne osobe su također građanke i građani ove zemlje. Mi imamo pravo koristiti se zakonima RH u svrhu svoje sigurnosti i zaštite!

Sanja Juras

koordinatorica Pravnog tima Iskoraka i Kontre

DEFINICIJE

Ovaj priručnik započinjemo s nekim osnovnim definicijama pojmova koji su važni za razumijevanje njegovog sadržaja.

Spolna orijentacija (seksualna orijentacija, spolno usmjerenje): sveobuhvatni pojam koji obuhvaća heteroseksualnost, homoseksualnost i biseksualnost.

Lezbijka: žena koju emocionalno i seksualno privlače žene.

Gej: muškarac kojeg emocionalno i seksualno privlače muškarci.

Biseksualne osobe: osobe koje emocionalno i seksualno privlače pripadnici/e oba spola.

Rodni identitet: unutarnji osjećaj o vlastitom rodu; muškom, ženskom ili neodređenom (ambivalentnom).

Rodno izražavanje: osobitosti u ponašanju, držanje, odijevanje i sve ostalo čime ukazujemo drugima na koji se način rodno identificiramo.

Transrodne osobe: krovni termin pod kojim se podrazumijevaju sve osobe čiji rodni identitet nije pripisiv njihovom spolu prema društveno utvrđenim normama.

Transeksualne osobe: termin uključuje osobe koje žele i imaju namjeru promijeniti spol, osobe koje su fizički modificirale svoje tijelo kako bi izrazile svoj rodni identitet (uključuje fizičku i/ili hormonalnu terapiju i operaciju) i osobe koje su promijenile spol i tako žive.

Interseksualne osobe: osobe koje su rođene s spolnim organima i/ili sekundarnim spolnim karakteristikama neodređenog spola ili kombiniranim karakteristikama obaju spolova (termin hemafrodit, koji se koristio u prošlosti, u danšnje vrijeme smatra pogrdnim i netočnim i ne koristi se više u odnosu na interseksualne osobe).

Transvestit: osoba koja uživa u nošenju odjeće koje je prema društveno nametnutim normama predviđena za osobe drugog spola. Transvestiti nisu nužno osobe homoseksualne orijentacije.

Heteroseksizam: pristup koji kaže da je heteroseksualnost jedini legitimni oblik ljudske seksualnosti, te ignorira postojanje drugih seksualnih orijentacija.

Homo/bi/transfobija: oblik kulturnih i socijalnih predrasuda koje se, na individualnoj osnovi internalizirane, manifestiraju kao strah, averzija, diskriminirajuće ponašanje i nasilje prema osobama koje su homoseksualne ili biseksualne orijentacije, te različitog rodnog identita, odnosno izražavanja.

Internalizirana homo/bi/transfobija: odrastanje u heteroseksističkom društvu često rezultira usvajanjem negativnih stavova i predrasuda prema homo/bi/transeksualnosti od samih pripadnika/ca seksualnih i rodnih manjina. Kada se to dogodi, govorimo o internaliziranoj homo/bi/transfobiji.

Coming out - Iskorak: je za LGBT osobe proces razumijevanja, prihvatanja i vrednovanja vlastite spolne orijentacije, odnosno identiteta. Uključuje istraživanje vlastitog identiteta i dijeljenje tog identiteta s drugima. Također uključuje nošenje s reakcijama i stavovima društva prema LGBT osobama. LGBT osobe su prisiljene nositi se s činjenicom što znači biti različit u društvu koje osuđuje različitosti i pretpostavlja da je heteroseksualnost jedini legitimni oblik seksualnosti. Coming out je vrlo osoban proces. Događa se na različite načine i u različito vrijeme za različite ljude. Neki ljudi su svjesni svog spalnog/rodnog identiteta od rane dobi, kod nekih se to događa tek poslije mnogo godina. Coming out je dugotrajan, ponekad doživotni proces. S obzirom da je malo pozitivnih uzora, mlade LGBT osobe su često nesigurne u svoje identitete. Zbog predrasuda koje postoje u društvu LGBT osobe često žive u strahu od odbacivanja od okoline - prijatelja, obitelji, gubitka posla, izbacivanja iz stana, nasilja i diskriminacije.

Što je diskriminacija?

Diskriminacija je nejednako postupanje prema pojedincu/ki ili skupini ljudi. Do ovakvog nejednakog postupanja može doći zbog karakteristika za koje ljudi vjeruju da su zajedničke za ljude koje identificiraju kao skupinu: npr., rasa, spol, kultura, spolno usmjerenje, rodni identitet, rodno izražavanje.

Definicija diskriminacije iz Zakona o ravnopravnosti spolova:

ČLANAK 6.

(1) Diskriminacija na temelju spola (u daljnjem tekstu: diskriminacija) predstavlja svako normativno ili stvarno, izravno ili neizravno razlikovanje, isključivanje ili ograničenje temeljeno na spolu kojim se otežava ili negira ravnopravno priznanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava muškaraca i žena u političkom, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom i svakom drugom području života.

(2) Zabranjuje se diskriminacija na temelju bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije.

(3) Poticanje druge osobe na diskriminaciju smatra se diskriminacijom u smislu ovoga Zakona.

ČLANAK 7.

(1) Izravna diskriminacija postoji ako se prema osobi postupa ili bi se moglo postupati nepovoljnije u jednakim ili sličnim okolnostima u odnosu na osobu suprotnoga spola.

(2) Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa u jednakim ili sličnim okolnostima stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobu suprotnog spola.

(3) Diskriminacijom se ne smatraju pravne norme, kriterij ili praksa koji su nužni, odnosno mogu biti opravdani objektivnim činjenicama koje su neovisne o spolu.

Diskriminacija na temelju spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja pogađa nas svakodnevno na radnom mjestu, u školi, u obiteljskom domu, kod prijatelja, kod liječnika/ce, u dućanu, na ulici. Zbog toga često živimo u strahu i izolaciji. Strah od neprihvatanja okoline, strah od gubitka posla, te strah od fizičkog nasilja, koji su često opravdani, prate nas u svakodnevnom životu.

Većina osoba koje dožive diskriminaciju i nasilje ne podnose prijave protiv počinitelja iz straha od otkrivanja njihovog identiteta, te zbog **nepovjerenja u pravnu zaštitu njihovih ljudskih prava u Republici Hrvatskoj**.

U 2003. godini dogodio se velik pomak u zaštiti ljudskih prava lezbijki i gejeva kroz zakonodavstvo RH. Naše je zakonodavstvo po prvi puta eksplicitno prepoznalo seksualnu orijentaciju kao zaseban identitet, podložan specifičnim oblicima diskriminacije.

Što možemo učiniti kako bismo spriječile/i nasilje i diskriminaciju?

- Informirati se i informirati druge o našim pravima, te o tome gdje ih i kako možemo ostvariti
- Zalagati se za pozitivne promjene u zakonodavstvu kako bi se što učinkovitije štitila naša ljudska prava
- Zalagati se za promjene u sustavu policije, državnom odvjetništvu i sudstvu
- Ukoliko doživimo nasilje ili diskriminaciju, koristiti se svim dostupnim sustavima za zaštitu svojih prava

Što je pravni sustav?

Pravni sustav obuhvaća zakone Republike Hrvatske, sudstvo, te osobe koje se bave provođenjem zakona (odvjetnici/e, suci/sutkinje, pravobranitelji/ice). Tu se također podrazumijevaju i svi činitelji koji sudjeluju u radu sudova (sudska administracija), te način na koji se zakoni provode.

Kako mogu koristiti pravni sustav RH?

Sustav kaznenog prava počinje funkcionirati u trenutku kada se uključuje policija. Kada doživite slučaj diskriminacije i/ili nasilja, bitno je da podnesete kaznenu prijavu ili privatnu tužbu. Ukoliko je riječ o slučaju uličnog nasilja, te ako je prisutna policija, ona ima pravo i dužnost protiv nasilnika podnijeti kaznenu prijavu ukoliko ste teže ozlijeđeni.

Zbog daljnjeg sudskog procesa važno je nakon uličnog nasilja otići odmah i na medicinski pregled, gdje će se liječnik/ca ustanoviti težinu ozljeda.

Kao što smo rekli, ukoliko je policija prisutna prilikom uličnog nasilja, ona je po zakonu dužna pokrenuti kazneni postupak. Policija je, također, dužna provesti istragu nakon što joj se prijavi nasilje.

Kada se kazneni ili prekršajni postupak povede protiv određene osobe, započinje suđenje. Ako se dokaže da je počinio/la kazneno djelo ili prekršaj, za njega će biti i osuđen/a.

Tijekom kaznenog postupka on/a može imati branitelja, a u nekim slučajevima i prije početka kaznenog postupka, ukoliko je to propisano zakonom.

Kao oštećeni/a, vi imate položaj svjedoka/inje u postupku i kao takvi bit ćete saslušani, a imate pravo angažirati odvjetnika/cu u postupku kako bi vas zastupala/o. Ukoliko nam se obratite za pomoć, Pravni tim će vam osigurati odvjetnika/cu besplatno. Kada se vodi kazneni postupak po službenoj dužnosti, dakle u slučaju da optužbu zastupa državni/a odvjetnik/ca, također imate pravo angažirati svog/svoju odvjetnika/cu.

Pravni sustav RH svojim nam propisima pomaže zaštititi svoja osnovna ljudska prava.

Kako funkcionira kazneno pravo?

Kazneni zakon se bavi zaštitom različitih dobara, pa tako i zaštitom života i tijela ljudi, zaštitom od diskriminacije, zaštitom sloboda i prava čovjeka i građana/ki.

Iako Kazneni zakon koji je na snazi eksplicitno ne prepoznaje rodno izražavanje, ni rodni identitet, osnovna ljudska prava transrodnih osoba zaštićena su Kaznenim zakonom kroz tumačenje ostalih zakona RH i međunarodnih pravnih normi.

Kazneno pravo je jedinstveno za cijelu Republiku Hrvatsku. Policija je dio kaznenopravnog sustava i ako ona podnese kaznenu prijavu protiv počinitelja, njemu će se suditi u kaznenom postupku.

Postoje kaznena djela za koja policija nije dužna podnositi kaznenu prijavu. U tim slučajevima bitno je da odmah potražite pomoć Pravnog tima.

Što je kazneno djelo?

Kaznena djela su djela koja se smatraju opasnim za društvo u cjelini i ona su sankcionirana kroz Kazneni zakon. Za takva djela počiniteljima se izriču sljedeće sankcije:

1. **novčana kazna** (propisuje se i izriče u dnevnim dohocima osobe prema kojoj se primjenjuje) ili kazna zatvora.
2. **mjere upozorenja:** A) *sudska opomena* - svrha joj je da se počinitelju kaznenog djela uputi prijekor kad se, s obzirom na sve okolnosti koje se tiču djela i počinitelja, radi ostvarenja svrhe kaznenopravnih sankcija ne mora primijeniti kažnjavanje; B) *uvjetna osuda* - svrha uvjetne osude je da se počinitelju kaznenog djela uputi takva vrsta prijekora kojom se omogućava ostvarenje svrhe kaznenopravnih sankcija izricanjem kazne bez njezina izvršenja.
3. **sigurnosne mjere** (obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, zabrana obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti, oduzimanje predmeta) - svrha im je da se njihovom primjenom otklanjaju uvjeti koji omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela.
4. **odgojne mjere** (sudski ukor, posebne obveze, upućivanje u centar za odgoj) primjenjuju se kada je potrebno utjecati na maloljetnikovu ličnost i ponašanje mjerama upozorenja, usmjeravanjem ili drugim primjerenim mjerama.

Što je prekršaj?

Prekršaji su povrede javnog poretka, utvrđene zakonom i drugim propisima, za koje su zakonom propisane kazne, globe, mjere upozorenja, zaštitne mjere i odgojne mjere.

1. **prekršajne kazne:** *novčana kazna* - ne može biti manja od 300,00 kuna niti veća od 10.000,00 kuna za fizičke osobe, odnosno manja od 2.000,00 kuna niti veća od 100.000,00 kuna za pravne osobe); *kazna zatvora* - ne može se propisati kao jedina kazna za određeni prekršaj, te može biti propisana u trajanju od najmanje tri dana do najdulje trideset dana, a iznimno za najteže oblike prekršaja u trajanju do šezdeset dana.
2. **globe** ne mogu biti izrečene u iznosu manjem od 50,00 kuna niti većem od 500,00 kuna za fizičke osobe, odnosno manjem od 500,00 kuna niti većem od 10.000,00 kuna za pravne osobe.
3. **mjere upozorenja** su *opomena* i *uvjetna osuda* (prekršajna sankcija koja se sastoji od izrečene kazne zatvora i roka u kojem se ta kazna ne izvršava pod uvjetima određenim zakonom).
4. zaštitne mjere: zabrana obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti fizičkoj osobi, zabrana obavljanja djelatnosti pravnoj osobi, protjerivanje stranca iz zemlje, oduzimanje predmeta, zabrana upravljanja motornim vozilom.

Koja kaznena djela najčešće pogađaju LGBT osobe?

Sva kaznena djela nabrojena su u Kaznenom zakonu. Nabrojat ćemo ona koja se najčešće tiču kršenja prava LGBT osoba.

Tjelesna ozljeda je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ako vas je tjelesno povrijedila ili ako vam je narušila zdravlje (modrice, ogrebotine, hematomi, istegnuća, prijelomi kosti bez pomaka). Počinitelj/ica će se kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

Teška tjelesna ozljeda je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ukoliko vas je teško tjelesno povrijedila ili vam je ozbiljno narušila zdravlje. Kazna za ovo kazneno djelo je kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine.

Ucjena je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ako vam je, s ciljem da sebi ili drugome pribavi protupravnu imovinsku korist, zaprijetila da će otkriti vašu spolnu orijentaciju ili rodni identitet, i time vas prisilila da nešto učinite ili ne učinite na štetu svoje ili tuđe imovine. Kazna za ovo kazneno djelo je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Ukoliko vam osoba prijeti da će pronijeti nešto iz vašeg osobnog ili obiteljskog života kako bi sebi priskrbila izravnu ili posrednu imovinsku korist od vas, a pritom i ostvari svoju prijetnju, počiniti će i kazneno djelo iznošenja osobnih ili obiteljskih prilika.

Rasna i druga diskriminacija je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ukoliko vam je na temelju spolne orijentacije, rodnog identiteta ili rodnog izražavanja prekršila temeljna ljudska prava i slobode priznate od međunarodne zajednice (**pravo na rad, pravo na obrazovanje, pravo na osobnu sigurnost, pravo na obitelj, pravo na osobno dostojanstvo**). Kazna za ovo kazneno djelo je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Povreda ravnopravnosti građana je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ako vam je zbog vaše spolne orijentacije, rodnog identiteta ili rodnog izražavanja uskratila ili ograničila slobodu ili pravo čovjeka i građanina utvrđeno ustavom, zakonom ili drugim propisom (**pravo na rad, pravo na obrazovanje, pravo na osobnu sigurnost, pravo na obitelj, pravo na osobno dostojanstvo**), ili ako na temelju razlike u spolnoj orijentaciji ili rodnom identitetu ili rodnom izražavanju daje građanima povlastice ili pogodnosti. Počinitelj/ica se kažnjava kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Silovanje je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ako vas je uporabom sile ili prijetnje da će izravno napasti na vaš život ili tijelo, ili na život ili tijelo vama bliske osobe prisilila na spolni odnošaj, ili s njim izjednačenu spolnu radnju. Počinitelj se kažnjava kaznom zatvora od jedne do deset godina. Ako je silovanje počinjeno na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način, ili ako je istom prigodom prema istoj žrtvi počinjeno više spolnih odnošaja, ili s njim izjednačenih spolnih radnji od više počinitelja, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje tri godine. Ako je navedenim kaznenim djelom prouzročena smrt silovane osobe, ili je teško tjelesno ozlijeđena, ili joj je zdravlje teško narušeno, ili je silovana ženska osoba ostala trudna, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje tri godine. Ako je zbog toga što je počinjeno silovanje na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način, ili ako je zbog toga što je istom prigodom prema istoj žrtvi počinjeno više spolnih odnošaja, ili s njim izjednačenih spolnih radnji od više počinitelja, prouzročena smrt silovane osobe, ili je teško tjelesno ozlijeđena, ili joj je zdravlje teško narušeno, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje pet godina.

Prisila na spolni odnošaj je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ako vas je prisilila na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ozbiljnom prijetnjom nekim teškim zlom. Počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

Spolni odnošaj zlouporabom položaja je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ako vas je zlouporabom svog položaja navela na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju, dok se vi zbog teškog imovinskog, obiteljskog, društvenog, zdravstvenog ili drugog teškog stanja ili teških prilika nalazite prema njoj u odnosu zavisnosti. Počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine. Nastavnik, odgojitelj, roditelj, posvojitelj, skrbnik, očuh, maćeha ili druga osoba koja iskorištavajući svoj položaj ili odnos prema maloljetnoj osobi koja joj je povjerena radi učenja, odgoja, čuvanja ili njege izvrši s njom spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Bludne radnje predstavljaju **kaznena djela** koja je osoba počinila u slučajevima iz članka 188. do 192. Kaznenog zakona, kad nije počinjen niti pokušaj tih kaznenih djela, već je učinjena samo bludna radnja. Bludna radnja u tom smislu nije spolni odnošaj i s njime izjednačena spolna radnja, već neki oblik zadovoljenja pohote počinitelja kojim se ne ostvaruje biće kaznenih djela kao što su silovanje, spolni odnošaj s nemoćnom osobom, prisila na spolni odnošaj, spolni odnošaj zloupotrebom položaja i spolni odnošaj s djetetom. Predviđena kazna za to inkriminirano djelo jest kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine.

Povreda prava na rad i drugih prava iz rada je **kazneno djelo** koje je poslodavac/ka počinio/la ako vam je, zbog vaše spolne orijentacije ili rodnog identiteta ili izražavanja, uskratio/la ili ograničio/la pravo na rad, slobodu rada, dostupnost radnog mjesta i dužnosti pod jednakim uvjetima, pravo na zaradu, prava iz socijalnog ili mirovinskog osiguranja, ili druga prava iz rada što su utvrđena zakonom ili kolektivnim ugovorom. Kazna za ovo kazneno djelo je novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine.

Prijetnja je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ako vam je ozbiljno prijetila nekim zlom ili vas je ustrašila ili vas uznemirila. Kazna za ovo kazneno djelo je novčana kazna do stope deset dnevnih dohodaka ili kazna zatvora do šest mjeseci. Ako vam je netko prijetio da će vas ili vama blisku osobu usmrtiti, teško tjelesno ozlijediti, otetiti ili oduzeti vam slobodu, ili vam nanijeti zlo podmetanjem požara, eksplozijom, ionizirajućim zračenjem ili drugim opasnim sredstvom, ili vam uništiti društveni položaj ili materijalni opstanak, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

Iznošenje osobnih ili obiteljskih prilika je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ako je iznijela ili pronijela nešto iz vašeg osobnog ili obiteljskog života što može škoditi vašoj časti ili ugledu (npr., da ste gej, lezbijka, biseksualna ili transrodna osoba, ili da živite s partnerom/icom). Kazna za ovo djelo je novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine. Ako to netko iznese putem tiska, radija, televizije, pred više osoba, na javnom skupu ili na drugi način, zbog čega je iznošenje osobnih ili obiteljskih prilika postalo pristupačno većem broju osoba, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do jedne godine.

Nedozvoljena uporaba osobnih podataka je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ako je protivno uvjetima određenima u zakonu, prikupljala, obrađivala ili koristila vaše osobne podatke, ili je iste podatke koristila suprotno zakonom dopuštenoj svrsi njihova korištenja, za koji će se kazniti novčanom kaznom od stopedeset dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do šest mjeseci. Treba imati na umu da Zakon o zaštiti osobnih podataka zabranjuje prikupljanje podataka koji se, među ostalim, odnose i na spolni život, osim ako je riječ o cilju izvršenja zakonskih obveza voditelja zbirke ili osobnih podataka, cilju zaštite vašeg života ili vašeg tjelesnog integriteta, odnosno zaštite druge osobe u slučaju kada fizički ili pravno niste u mogućnosti dati pristanak. Također, ukoliko ste dali pristanak da se to učini, vaši osobni podaci mogu se prikupljati i sadržavati informacije o vašem spolnom životu, što se odnosi i na vođenje podataka u ustanovama, udruženjima ili bilo kojem drugom dijelu neprofitnog sektora s političkom, vjerskom ili drugom svrhom, te pod uvjetom da se zbirka osobnih podataka vodi samo o članovima tih organizacija. Ukoliko ste podatke o svojem spolnom životu sami objavili, prikupljanje informacija o vašem spolnom životu također se neće smatrati povredom. Kazneno djelo nedozvoljene uporabe osobnih podataka progoni se po prijedlogu oštećenika.

Uvreda je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ako vas je uvrijedila. Kazna za ovo kazneno djelo je novčana kazna do sto dnevnih dohodaka ili kazna zatvora do tri mjeseca. Ako vas je uvrijedila putem tiska, radija, televizije, pred više osoba, na javnom skupu ili na drugi način, zbog čega je uvreda postala pristupačnom većem broju osoba, kaznit će se novčanom kaznom do stopedeset dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do šest mjeseci.

Kleveta je **kazneno djelo** koje je osoba počinila ako je iznijela ili pronijela o vama nešto neistinito što može škoditi vašem ugledu i časti, pa će se stoga kazniti novčanom kaznom od stopedeset dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do šest mjeseci. Ukoliko je osoba isto kazneno djelo počinila putem tiska, radija, televizije, pred više osoba, na javnom skupu ili na neki drugi način kojim je takva informacija dostupna većem broju građana, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

Zlostavljanje u obavljanju službe ili javne ovlasti je **kazneno djelo** koje je službena osoba počinila ako vas je u obavljanju službe ili javne ovlasti zlostavljala, uvrijedila ili uopće prema vama postupala na način kojim se vrijeđa ljudsko dostojanstvo. Kazna za ovo kazneno djelo je kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine. Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno prema djetetu ili maloljetnoj osobi, počinitelj/ica će se kazniti kaznom zatvora od jedne do pet godina.

Zločin iz mržnje jest **svako kazneno djelo** iz Kaznenog zakona, počinjeno iz mržnje prema osobi zbog njezine rase, boje kože, spola, spolne orijentacije, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovine, rođenja, naobrazbe, društvenog položaja, dobi, zdravstvenog statusa ili drugih osobina. Odgovornost je pravosudnih organa i policije da pojedina kaznena djela kvalificiraju kao zločine iz mržnje, te da vode statistike o takvim kaznenim djelima. Diskrecijsko je pravo suda da odredi višu kaznu nego što je uobičajeno za pojedino kazneno djelo, ukoliko se radilo o zločinu iz mržnje.

Teško ubojstvo jest **kazneno djelo** pod kojim razumijevamo između ostaloga i usmrćivanje iz bezobzirne osvete, mržnje i drugih osobito niskih pobuda. Iz toga slijedi da se usmrćivanje, ako je počinjeno iz mržnje prema osobi zbog njezine rase, boje kože, spola, spolne orijentacije, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovine, rođenja, naobrazbe, društvenog položaja, dobi, zdravstvenog statusa ili drugih osobina, kvalificira kao teži oblik ubojstva, za koji je sukladno propisana i viša kazna.

Kako mogu podnijeti kaznenu prijavu?

Kaznenu prijavu podnosite nadležnom/oj državnom/oj odvjetniku/ci, usmeno (u tu svrhu državna odvjetništva imaju stalna dežurstva svakim radnim danom do 13h) ili pismeno - predajom na samome sudu ili poštom s dostavnicom. Kaznenu prijavu možete podnijeti za sva kaznena djela za koja se gonjenje poduzima po službenoj dužnosti. **Ako ste pretučeni na ulici (a zadobili ste teške tjelesne ozljede), ako ste doživjeli diskriminaciju na radnom mjestu ili na fakultetu, ako vas je netko ucijenio zbog vašeg spolnog usmjerenja ili rodnog identiteta, podnesite protiv počinitelja/ice kaznenu prijavu.** Državno odvjetništvo zaprimit će vašu prijavu i voditi postupak po službenoj dužnosti. Međutim, kada se kazneni postupak vodi po službenoj dužnosti (optužbu zastupa državni/a odvjetnik/ca), također imate pravo angažirati svog odvjetnika/cu. Prije podizanja kaznene prijave slobodno se obratite Pravnom timu. Mi vam možemo pomoći pružanjem dodatnih informacija i savjeta, te osiguravanjem odvjetnika/ce.

Ukoliko državni odvjetnik/ca odbaci vašu kaznenu prijavu, o tome će vas obavijestiti rješenjem, naznačivši kako možete pred nadležnim sudom podići optužni prijedlog protiv osobe za koju smatrate da je počinila kazneno djelo. To učinite ukoliko smatrate da je državni/a odvjetnik/ca propustio/la poduzeti mjere za utvrđivanje činjeničnog stanja, pa je tako prijedlog za kazneni progon neosnovano odbačen.

Kada je riječ o kaznenom djelu kao što je nedozvoljena upotreba osobnih podataka, ukoliko je došlo do njihova iznošenja ili pronošenja putem medija ili na neki drugi način kojim su postali dostupni većem broju građana, tada državni/a odvjetnik/ca može pokrenuti izvide kaznenih djela kako bi utvrdio/la postoje li obilježja kažnjivih djela. Međutim, osobe koje su pretrpjele neku štetu zbog izvršenja takvog kaznenog djela moraju se obratiti nadležnom državnom odvjetništvu kako bi se ostvarile osnove za daljnji kazneni progon protiv počinitelja/ice.

Kako mogu podnijeti privatnu tužbu?

Privatnu tužbu podnosite nadležnom općinskom sudu prema mjestu gdje je počinjeno kazneno djelo, u pismenom obliku prijemnoj pisarnici suda ili poštom s povratnicom.

Privatnu tužbu možete podnijeti u roku od tri mjeseca od dana kada ste ste saznali za počinjeno djelo.

Privatna tužba podnosi se za sva ona kaznena djela za koja se postupak ne vodi po službenoj dužnosti od strane državnog odvjetnika/ce. Od gore navedenih, **privatnu tužbu podnesite zbog kaznenih djela tjelesne ozljede, prijetnje, iznošenja osobnih ili obiteljskih prilika i uvrede.**

Ako ste greškom podnijeli kaznenu prijavu, a državno odvjetništvo ju je odbacilo, ta ista kaznena prijava smatrat će se pravodobnom privatnom tužbom, ukoliko je podnesena u roku od tri mjeseca.

Postupak se vodi na vašu inicijativu. U postupku vi imate položaj tužitelja/ice, a zovete se privatni/a tužitelj/ica. Prilikom podnošenja privatne tužbe potrebno je platiti sudsku pristojbu na tužbu (250,00kn), te sudsku pristojbu na presudu (500,00 kn). Za žalbu protiv presude prvostupanjskog suda i za žalbu protiv rješenja kojim se izriče sudska opomena plaća se pristojba od 600,00 kuna. Za zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude i za zahtjev za ponavljanje kaznenog postupka plaća se pristojba kao i na žalbu (600,00 kn).

Sud će vas osloboditi od plaćanja sudskih pristojbi ako prema općem imovnom stanju ne možete podmiriti sudsku pristojbu bez štetnih posljedica za nužno uzdržavanje sebe i svoje obitelji. U tom slučaju, morate već prilikom podnošenja privatne tužbe zatražiti da vas sud oslobodi od plaćanja sudske pristojbe.

To je potrebno dobro obrazložiti (nezaposlenošću, malim prihodima, izjavom da nemate pokretne ili nepokretne imovine). Priložite potvrdu o imovinskom stanju koju ćete dobiti u svom područnom uredu u službi Porezne uprave Ministarstva financija.

Kao oštećeni/a, imate pravo na odvjetnika/cu koji/a će zastupati vaše interese i prava. Ukoliko nam se obratite, Pravni tim će vam pružiti besplatnog/u odvjetnika/cu.

Kakvu korist imam od podnošenja kaznene prijave/privatne tužbe?

Svaka diskriminacija je oblik nasilja. Ukoliko vas, primjerice, netko otpusti ili omalovažava na poslu, sigurno se nećete s time osjećati dobro, prvenstveno jer ste dobar/ra radnik/ca i vaš otkaz u tom slučaju nema veze s vašom kvalitetom rada. Kazneni postupak vam može pružiti kakvu-takvu kompenzaciju za doživljenu nepravdu. Međutim, što je još važnije, podnošenjem kaznene prijave/privatne tužbe jasno ste dali do znanja da LGBT osobe neće više trpjeti nikakvo nasilje i indirektno si ohrabrio/la druge da se suprotstave bilo kojem obliku diskriminacije i nasilja.

Ja sam maloljetan/na. Mogu li ipak podnijeti privatnu tužbu?

Ako ste navršili šesnaest godina možete i sami podnijeti prijedlog za progon ili privatnu tužbu.

Inače, za maloljetnike i osobe koje su lišene poslovne sposobnosti privatnu tužbu podnosi njihov zakonski zastupnik (najčešće je riječ o skrbniku maloljetne osobe).

Pretučen/a sam na ulici. Zašto je bitno da odem odmah u bolnicu?

Ako imate tjelesne povrede, to je prvenstveno važno zbog vašeg zdravlja. Međutim, bitno je i radi daljnjih sudskih postupaka i procesa dokazivanja.

Bitno je da odmah odete u neku od zdravstvenih ustanova (bolnicu, privatnu liječničku praksu ili dom zdravlja), kako bi vas liječnik/ca pregledao/la i napravio/la evidenciju o vašim ozljedama.

Važno je da liječniku/ci kažete da ste povrede zadobili nasiljem. Nije nužno da mu/joj kažete da ste napadnuti zbog svoje spolne orijentacije, ali i to bi bilo poželjno.

U slučaju da vas liječnik/ca ne pita na koji način ste ozlijeđeni, na vama je da mu/joj to sami kažete, kako bi povrede i način na koji su nastale ostali zabilježeni u dokumentaciji. Obavijestite liječnika/cu da će vam ta dokumentacija kasnije trebati.

Ukoliko želite kasnije podići kaznenu prijavu/privatnu tužbu, važno je sačuvati sve dokumente koje ćete dobiti u bolnici (povijest bolesti, otpusno pismo) i provjeriti sadrže li pravilne datume dana kada ste zatražili medicinsku pomoć.

Policija

Kada budete razgovarali s policijom, ne ustručavajte se pitati ako vam nešto nije jasno.

Uvijek pitajte imena policajaca/ki i službene brojeve.

Ako ste napadnuti, te ste prilikom napada zadobili povrede, zatražite odmah da vas odvedu liječniku/ci.

Raspitajte se za udruge koje se bave zaštitom prava seksualnih i rodnih manjina.

Nažalost, susretali/e smo se s neprofesionalnim reagiranjem pojedinih policajaca na prijave nasilja nad seksualnim i rodnim manjinama.

Ako razgovarate s policijom na mjestu napada (slučajevi nasilja) zatražite da govorite s policijom nasamo. Tražite od policije da podnese prijavu protiv napadača. Ako odbiju, upitajte ih zašto. Ukoliko i dalje odbijaju, upitajte policajca/ku s kojim/kojom razgovarate za ime i prezime. Ako i to odbije, zapišite točan dan, mjesec i

vrijeme intervencije kako biste ga/je mogli prijaviti jer vas nije zaštitio/la. Javite se Pravnom timu.

Ako policija ne želi podnijeti prijavu, podnesite je sami, uzimajući u obzir o kojem kaznenom djelu je riječ (to je bitno kako biste znali podnosite li kaznenu prijavu ili privatnu tužbu).

Tko će biti u sudnici?

U sudnici će biti sudsko vijeće, branitelj/ica, državni/a odvjetnik/ca (ako nije riječ o postupku po privatnoj tužbi), okrivljenik/ca, svjedoci/kinje, te, eventualno, publika. U pojedinim slučajevima također liječnik/ca-vještak/inja koji/a će vještačiti vaše povrede, te drugi svjedoci/kinje predloženi/e od strane državnog odvjetništva ili branitelja/ice optuženika.

Kako izgleda postupak na sudu?

Ukoliko se postupak vodi pred općinskim sudom, sudsko vijeće će biti sastavljeno od jednog/e suca/sutkinje i dva suca porotnika/sutkinje porotnice.

Vi, kao svjedok/inja (kao i optuženi/a, te ostali/e svjedoci/kinje), svoje ćete iskaze iznositi na posebnom mjestu u sudnici (metalni ograđeni okvir), tako što ćete događaj opisati svojim riječima u neprekinutom izlaganju. Nakon toga će se postavljati pitanja. Pitanja postavljaju najprije sudac/kinja i vijeće, nakon njih državni odvjetnik/ca, odnosno vi ili vaš/a odvjetnik/ca ukoliko se postupak vodi po privatnoj tužbi, a zatim branitelj/ica. Potrebno je naglasiti da optuženi/a ima pravo postavljati pitanja svjedocima, pa i vama, i davati primjedbe na vaš iskaz, ali isključivo **na pristojan i dozvoljen način**. Dužnost suca/sutkinje je da ga/je upozori na svaku nepristojnost ili izged, te on/a ne smije dozvoliti da vas na bilo koji način maltretira na raspravi. Sudac/sutkinja je odgovoran/a za poštivanje pravila i procedure u sudnici i odlučuje o davanju riječi strankama, te koja su pitanja dopuštena.

Prilikom proglašenja presude svi prisutni moraju ustati, a prije donošenja presude sve stranke izlaze iz sudnice. Za to vrijeme vijeće donosi odluku o krivnji i kaznenoj sankciji bez prisutnosti stranaka (vijećanje i glasanje).

Bitne dijelove iskaza zapisuje sudski/a zapisničar/ka po diktatu suca/sutkinje, a unosi samo ono što mu/joj sudac/kinja izdiktira. Prema tome, ako čujete da u

zapisnik ulazi formulacija ili izjava koju niste tako rekli, slobodno prekinite bilježenje i objasnite što ste željeli reći, odnosno što ste točno rekli, i tada će se to unijeti u zapisnik.

Što radi državni/a odvjetnik/ca?

Temeljno pravo i glavna dužnost državnog/e odvjetnika/ce jest progon počinitelja kaznenih djela.

On/a mora poduzeti sve potrebne mjere za otkrivanje kaznenih djela i pronalazak počinitelja.

Dužnost mu/joj je da poduzme izvid kaznenih djela. On/a će zahtijevati i povjeravati provedbe pojedinih izvidnih radnji i mjera radi prikupljanja podataka važnih za pokretanje kaznenog postupka.

Državni/a odvjetnik/ca zahtijeva provođenje istrage i istražnih radnji.

On/a je odgovoran/na za postupak podizanja optužnice ili optužnog prijedloga koji slijedi nakon podnošenja kaznene prijave ili prijedloga za progon. On/a mora predložiti sudu izvođenje svih vjerodostojnih i značajnih dokaza kojima će se optuženik teretiti.

Također je odgovoran/a za podnošenje žalbi protiv nepravomoćnih sudskih odluka i izvanrednih pravnih lijekova protiv pravomoćnih sudskih odluka.

Što ako me branitelj/ica nagovara da promijenim iskaz?

Imajte na umu da branitelj/ica zastupa okrivljenika/cu, a ne vas. Ne savjetujemo vam da razgovarate s braniteljem/icom optuženika. Ukoliko vas on/a prije suđenja uznemiruje, nagovara ili upućuje na sadržaj vašeg budućeg iskaza, obavijestite o tome državnu odvjetnika/cu ili sud.

Budite pažljivi o tome što govorite u predvorju ili hodniku suda. Branitelj/ica bi mog/la čuti neku činjenicu koju bi mog/la zloupotrijebiti na vašu štetu tijekom procesa.

Branitelja/icu može okrivljenik/ca izabrati sam/a, ili mu/joj je u fazi glavne rasprave mora odrediti sud po službenoj dužnosti, ako je riječ o kaznenom djelu za koje je predviđena kazna zatvora od deset godina ili teža. U ostalim slučajevima, ako nema branitelja/ice, okrivljenik/ca se može braniti sam/a.

Što ako me okrivljenik/ca pokušava uznemiriti za vrijeme iskaza?

Osoba okrivljena za određeno kazneno djelo u sudskom se postupku naziva okrivljenikom/com ili optuženikom/com. On/a u sudnici sjedi u prvom redu. Okrivljenik/ca ima pravo biti prisutan/na za vrijeme cijele glavne rasprave. Ima pravo postavljati pitanja svjedocima i vještacima, te davati primjedbe na njihov iskaz. U sudnici s desne strane sutkinji/sucu sjedi državni odvjetnik/ica i vaša opunomoćenik/ica ako je imate, a s lijeve strane sutkinje/ca sjedi braniteljica/ik optuženika/ce.

Prisustvo okrivljenika/ce u sudnici bi moglo za vas biti uznemirujuće (ovo se posebno odnosi na slučajeve ucjena i nasilja). Za vrijeme davanja iskaza, gledajte u sutkinju/ca, a ako vam optuženik prijete ili prijeteći gestikulira u sudnici, ili izvan nje, obavijestite o tome sutkinju/ca i svoju opunomoćenika/cu.

Okrivljenik/ca ima pravo ne iznositi svoju obranu i može se braniti šutnjom.

Koji je moj položaj za vrijeme suđenja?

Vi ste žrtva nasilja/diskriminacije, ali ujedno i svjedok/inja-oštećeni/a. U slučaju da se postupak vodi po vašoj privatnoj tužbi, također i privatni/a tužitelj/ica.

Vi nemate pravo slušati okrivljenikovu/činu obranu, te ćete biti zamoljeni da napustite sudnicu dok je okrivljenik/a iznosi. Kada on/a iznese svoju obranu, bit ćete saslušani. Kada završe izlaganja, odgovarat ćete na sva dopuštena pitanja u vezi s predmetom. Poslije vašeg iskaza, imate pravo slušati daljnji tijek glavne rasprave, međutim, nemate pravo postavljati pitanja, niti prekidati raspravu.

Imate pravo upozoravati na sve činjenice i predlagati dokaze koji su važni za utvrđivanje kaznenog djela, pronalaženje počinitelja kaznenog djela i utvrđivanje njihovih imovinskopravnih zahtjeva.

Vaše je pravo predlagati dokaze, postavljati pitanja okrivljeniku, svjedocima i vještacima, te iznositi primjedbe i objašnjenja glede njihovih iskaza, pa i davati druge izjave i stavljati druge prijedloge.

Također, imate pravo razgledati spise i predmete koji služe kao dokaz. To pravo vam se može uskratiti dok ne budete ispitani kao svjedok/inja.

U postupku niste dužni odgovarati na pojedina pitanja, ako je vjerojatno da biste time izložili sebe teškoj sramoti, znatnoj materijalnoj šteti ili kaznenom progonu, te će vas o tom vašem pravu sud također prije iskaza obavijestiti.

Na kraju vašeg iskaza sud će vas kao oštećenog/u upitati o vašem imovinsko pravnom zahtjevu. To znači da trebate jasno reći koliku naknadu štete tražite. Dakle, koliki novčani iznos tražite na ime materijalne štete nastale kaznenim djelom (oštećenje stvari), te koliko tražite na ime nematerijalne štete (pretrpljeni fizički bolovi, strah, smanjenje životne aktivnosti- mogući invaliditet, tuđa pomoć i njega). Svoj imovinskopravni zahtjev možete zatražiti u kaznenom postupku, ali ga morate točno specificirati po navedenim vidovima štete, te navesti iznose, ili reći da ćete svoj imovinskopravni zahtjev ostvariti u posebnom parničnom postupku.

Puno je bolje postupiti na ovaj posljednji način, s obzirom da sudovi u kaznenom postupku gotovo nikada ne odlučuju o naknadi štete oštećenika/ce, nego ih i inače upućuju da taj zahtjev ostvaruju u parnici. U tu svrhu angažirajte odvjetnika/cu koji/a će vam dati sve potrebne upute.

Drugi/e svjedoci/kinje

Već prilikom pokretanja kaznenog postupka (kaznena prijava, privatna tužba) naznačit ćete točne adrese svjedokinja i svjedoka koje želite da sud sasluša. Za vrijeme trajanja procesa nije uputno razgovarati sa svjedocima koje ste vi predložili, jer bi se to moglo tumačiti kao utjecanje na njihov iskaz.

Hoće li druge osobe biti prisutne u sudnici?

Sudnica je otvorena za javnost. Često se događa da pripravnici i studenti slušaju glavnu raspravu zbog usavršavanja, a ponekad dolaze i znatiželjnici. U slučaju da je riječ o seksualnim deliktima radi zaštite morala, rasprava neće biti javna, upravo zbog toga da vas iznošenje bilo kojeg detalja s rasprave ne bi dodatno izvrglo nelagodi i poniženju.

Međutim, možete tražiti isključenje javnosti s glavne rasprave, putem odvjetnika/ce, ukoliko smatrate da bi vam prisustvo javnosti moglo naštetiti.

Smiju li novinari/ke biti na suđenju?

Ako je rasprava javna, novinari/ke joj imaju pravo prisustvovati, premda postoje izvjesna ograničenja u tome o čemu se i do koje mjere može izvještavati.

Ukoliko ste zatražili isključenje javnosti s glavne rasprave, a sud ga je odobrio, novinari/ke neće biti prisutni/e u sudnici.

Što ako smatram da bi uvjerenja suca/kinje mogla utjecati na njegovu/njenu odluku?

Ako smatrate da bi sudac/kinja mogao/la biti pristran/a zbog svojih osobnih uvjerenja u pogledu prava seksualnih i rodnih manjina, obratite se odmah svom odvjetniku.

Bitan razlog za izuzeće suca/kinje bit će dokaz o njegovoj/njenoj pripadnosti organizaciji, udruzi ili skupinama koje ne priznaju prava seksualnih manjina.

Što su rasprave na sudu?

Kazneni postupak često se vodi u nekoliko faza. Može se dogoditi da se za isto djelo, prije glavne rasprave, vodi i istraga pred istražnom sutkinjom/sucem županijskog suda. Sve što je rečeno po načinu ispitivanja pred sutkinjom/sucem na glavnoj raspravi vrijedi i za ispitivanje pred istražnom sutkinjom/sucem. Istraga se odvija na više ročišta, a rasprava može biti, iz različitih razloga, više puta odgađana. Odgode mogu produžiti trajanje procesa, ali nemojte da vas to obeshrabri.

Ako dajete iskaz pred istražnom sutkinjom/sucem, iznesite ga detaljno, sa svim pojedinostima (pod kojim se okolnostima događaj dogodio), i nastojte iznijeti što više činjenica značajnih za predmet, jer je kvalitetan iskaz vas kao oštećenog/e značajan i za državnu odvjetnicu/ka koji/a nakon istrage podiže optužnicu.

Što je sudski poziv?

Sudski poziv je nalog kojim sud zahtjeva da se određena osoba pojavi na sudu u vezi s određenim predmetom.

Vi ćete kao svjedok/inja-oštećeni/a dobiti poziv za istražno ročište ili glavnu raspravu, te ste se na poziv dužni odazvati. Ako ste spriječeni o tome obavijestite sud pozivom na broj spisa pod kojim se predmet vodi. Ako bi se neopravdano odbijali odazvati pozivu suda, kao svjedoka/inju vas mogu i privesti putem policije. Osoba koju se privodi snosi troškove privođenja.

Dužni ste svjedočiti, a ne morate odgovarati na pojedina pitanja kojima bi sebe ili bliskog srodnika svojim odgovorom izvrgli teškoj sramoti, materijalnoj šteti ili kaznenom progonu.

Kako se pripremiti za sud?

Prije istražnog ročišta ili glavne rasprave potrebno vam je izvjesno vrijeme za pripremu, kako biste za sebe rekonstruirali što se dogodilo. Pri tom vam mogu pomoći osobne zabilješke, koje će vam poslužiti da sve elemente svjedočenja povežete u prihvatljivu cjelinu. Pokušajte se prisjetiti svih pojedinosti. Nije potrebno znati sve do najmanjeg detalja. Ako se nečega ne možete sjetiti, to slobodno recite. Nekoliko dana prije odlaska na sud mislite i na to kako ćete izgledati i što biste mogli odjenuti. Neka te bude nešto ugodno, s obzirom da ćete na sudu možda provesti duže vrijeme.

Ako smatrate da ćete se lagodnije osjećati u pratnji neke osobe od vašeg povjerenja, o tome mislite na vrijeme. Dobro je imati na sudu osobu koja vas podržava. Ponekad vam treba podrška kako biste lakše prebrodili taj dan.

Razmislite koja bi vam od osoba koje poznajete mogla pružiti takvu podršku. To ne mora bit vama najbližiji/a prijatelj/ica, može biti i član/ica Pravnog tima. Odlazak na sud nije jednostavan, ali nemojte o tome previše brinuti. Vi ćete na sudu reći što vam se dogodilo i vaše je pravo to izreći. Sud i postoji da biste zaštitili i ostvarili svoja prava koja vam kao građaninu/ki pripadaju po zakonu.

Tijek i svrha sudskog procesa

Prije glavne rasprave, protiv okrivljenika/ce se može pokrenuti istraga, ako postoji osnovna sumnja da je počinio/la određeno kazneno djelo.

Svrha je glavne rasprave odlučiti o optuženikovoj/činoj kaznenoj odgovornosti. Ako se utvrdi da je kriv za počinjeno djelo, izriče mu se odgovarajuća kaznena mjera.

Glavna rasprava zakazuje se nakon podizanja optužnice ili optužnog prijedloga od strane državne odvjetnice/ka ili nakon podnošenja vaše privatne tužbe.

Sudac/sutkinja zakazuje glavnu raspravu na koju poziva optuženika/cu, državnog/u odvjetnika/cu ili vas kao privatnog/u tužitelja/icu, vas kao oštećenika/cu, svjedoke/inje, sudske vještaka/inje, branitelja/icu i vašeg/u odvjetnika/cu.

Rasprava počinje čitanjem optužnice, optužnog prijedloga ili privatne tužbe. Nakon toga se poziva okrivljenik/ca da iznese svoj stav o optužbi i da kaže osjeća li se za počinjeno djelo krivim/om ili ne. Ako kaže da se osjeća krivim/om, sud će ga/ju ispitati, te će se provesti i drugi dokazi. Ako optuženik/ca izjavi da se ne osjeća krivim/om, postupak se nastavlja izvođenjem dokaza. Nakon okrivljenika/ce, ispituje se oštećeni/a, i u pravilu se prvo izvode dokazi koje prilaže tužitelj/ica, a zatim oni koje predlaže obrana, te dokazi čije izvođenje je odredio sud po službenoj dužnosti.

Ako ste zadobili tjelesne povrede, u svrhu dokazivanja i kvalifikacije ozljede (je li riječ o teškoj tjelesnoj povredi ili tjelesnoj povredi), načina nastanka, te posljedica, saslušat će se liječnik/ca vještak/inja. Ponesite stoga na raspravu svu liječničku dokumentaciju koju imate, RTG (rendgenske) snimke, kao i, ako ih imate, fotografije ozljeda.

Ako postoji sumnja u okrivljenikovo/čino duševno zdravlje, odredit će se vještačenje o njegovoj/njezinoj uračunljivosti, a to se može odrediti i ako je optuženik/ca alkoholičar/ka ili narkoman/ka.

Po dovršenom dokaznom postupku, stranke (državna odvjetnica/ik ili vi kao privatni/a tužitelj/ica, te branitelj/ica) će održati završne riječi, u kojima će analizirati dokazni postupak i činjenice utvrđene u procesu. Također će staviti svoje prijedloge za donošenje odluke. Kada je rasprava dovršena, vijeće se povlači na vijećanje i glasanje, te donosi presudu koju javno objavljuje, što znači u prisutnosti stranaka, te i vi imate pravo prisustvovati objavi presude. U pravilu, presuda će se objaviti odmah po dovršetku posljednje rasprave, a iznimnog se objava može odgoditi za kraće vrijeme.

Kakvu sve presude sud može donijeti?

Presuda će uslijediti po okončanju kaznenog postupka, a nakon završetka glavne rasprave.

Postoje tri vrste presuda:

1. oslobađajuća presuda
2. odbijajuća presuda
3. osuđujuća presuda

Oslobađajuća presuda

Sud će optuženika/cu osloboditi od optužbe:

- ako djelo za koje se optužuje po zakonu nije kazneno djelo
- ako ima okolnosti koje isključuju krivnju
- ako nije dokazano da je optuženik/ca počinio djelo za koje se optužuje

Odbijajuća presuda

Sud će izreći presudu kojom se optužba odbija:

- ako za suđenje nije bio stvarno nadležan
- ako postupak nije pokrenut ili vođen po zahtjevu ovlaštene tužiteljice/a (državna odvjetnica/ik ako je riječ o kaznenim djelima za koje se gonjenje vodi po službenoj dužnosti ili vi sami ako se postupak vodi po vašem prijedlogu ili privatnoj tužbi)
- ako je tužitelj/ica (državni/a odvjetnik/ca ili vi sami) tijekom glavne rasprave odustao/la od optužbe
- ako nije bilo potrebnog prijedloga za progon ili odobrenja za progon ili ako je ovlaštena osoba, odnosno državno tijelo, odustalo od prijedloga, odnosno odobrenja

- ako je optuženik/ca za isto djelo već pravomoćno osuđen/a, oslobođen/a od optužbe ili je postupak protiv njega/nje pravomoćno obustavljen
- ako je optuženik/ca oprostom odnosno pomilovanjem oslobođen kaznenog progona, ili se progon ne može poduzeti zbog zastare, ili ako postoje druge okolnosti koje isključuju kazneni progon

Osudjuća presuda

To je presuda kojom se optuženik/ca proglašava krivim/om i tada će mu/joj se izreći kaznena sankcija koja može biti: kazna, mjera upozorenja ili sigurnosna mjera, te odgojna mjera.

U osudjućoj presudi sud će odlučiti i o troškovima kaznenog postupka, te o vašem imovinskopravnom zahtjevu radi naknade štete. Okrivljenik/ca je dužan/na snositi sve troškove postupka - vještačenje, paušalne svote, troškove svog branitelja/ice, kao i vaše odvjetnika/ce prema troškovniku koji će on/a predati na glavnoj raspravi.

Što ako sud odluči da on/a nije kriv/a?

Ako sud odluči da optuženik/ca nije kriv/a, nemojte misliti da ste vi odgovorni za to. Postoji čitav niz razloga zbog čega se može donijeti takva odluka, a na koje vi niste u mogućnosti utjecati. Vi osjećate i znate da takva odluka nije pravedna. To ne znači da niste bili diskriminirani, niti da niste trebali prijaviti svoj slučaj sudu. To jednostavno znači da optuženik/ca nije proglašen krivim/om na sudu.

Nije neobično ako se zbog toga osjetite frustriranima, povrijeđenima ili razočaranima. Razgovarajte s državnom odvjetnikom/com o tome zašto je tako odlučeno i pitajte je hoće li se žaliti na takvu odluku.

Državni/a odvjetnik/ca ili branitelj/ica mogu se žaliti na presudu. O tome odlučuje viši sud. Žalbe se mogu uložiti: radi povreda postupaka, pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, pogrešne primjene materijalnog prava, te odluke o kaznenoj mjeri.

Koji sve zakoni sadrže odredbe koje me štite od diskriminacije?

Odredbe koje zabranjuju diskriminaciju na temelju spolne orijentacije ugrađene su u sljedeće zakone i propise RH:

KOJI ME ZAKONI ŠTITE KAO LEZBIJKU, GEJA, BISEKSUALNU ILI TRANSRODNU OSOBU?

Do danas, Hrvatski sabor je izglasao više zakona kojima se možemo koristiti u slučaju diskriminacije ili drugih oblika netrepeljivosti prema nama.

Ti zakoni su:

1. Zakon o ravnopravnosti spolova
2. Zakon o radu
3. Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju
4. Kazneni zakon
5. Zakon o istospolnim zajednicama
6. Zakon o medijima
7. Udžbenički standard

Svi ovi zakoni su besplatno dostupni svima na Internetu, na službenim stranicama Narodnih novina www.nn.hr, ili na stranici www.croacta.com.

U sljedećem poglavlju pojasnit ćemo što sve navedeni zakoni sadrže.

1. ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE U ZAKONU O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Zakon o ravnopravnosti spolova (Narodne novine br. 116, 22.07.2003.)

ČLANAK 6.

(1) *Diskriminacija na temelju spola (u daljnjem tekstu: diskriminacija) predstavlja svako normativno ili stvarno, izravno ili neizravno razlikovanje, isključivanje ili ograničenje temeljeno na spolu kojim se otežava ili negira ravnopravno priznanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava muškaraca i žena u političkom, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom i svakom drugom području života.*

(2) *Zabranjuje se diskriminacija na temelju bračnog ili obiteljskog statusa i **spolne orijentacije**.*

(3) *Poticanje druge osobe na diskriminaciju smatra se diskriminacijom u smislu ovoga Zakona.*

ČLANAK 16.

(2) *Zabranjeno je javno prikazivanje i predstavljanje žena i muškaraca na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način, s obzirom na spol i **spolnu orijentaciju**.*

Zakon o ravnopravnosti spolova pruža opću zabranu diskriminacije na temelju spolne orijentacije, kao i poticanje druge osobe na diskriminaciju.

Zakon o ravnopravnosti spolova je organski zakon. On pruža opću zabranu diskriminacije na temelju spolne orijentacije, kao i poticanje druge osobe na diskriminaciju. Činjenica da je riječ o organskom zakonu znači da je ovaj zakon po rangu iznad svih ostalih zakona u Republici Hrvatskoj, osim Ustava. Iz toga proizlazi da se svi zakoni RH trebaju uskladiti s odredbama tog zakona.

Zakon također zabranjuje javno prikazivanje i predstavljanje žena i muškaraca na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način s obzirom na spol i spolnu orijentaciju. Mediji su izrazito važni za kreiranje javnog mnijenja. Njihova uloga pri edukaciji i zagovaranju određenih društvenih vrijednosti neprocjenjiva je, no ista

moć medija negativno usmjerena prema pripadnicama/ima seksualnih i rodni manjina, može izazvati daljnje generiranje stereotipa i predrasuda prema LGBT osobama, a time posredno dovesti i do diskriminacije. Ova odredba uvrštena je u Zakon o ravnopravnosti spolova kako bi se zaštitilo dostojanstvo LGBT osoba u javnom prikazivanju.

Što ako me suradnik/ca ili profesor/ica seksualno uznemirava ili ucjenjuje zbog moje seksualne orijentacije?

Uznemiravanje se tretira kao diskriminacija prema zakonu o ravnopravnosti spolova, što znači da se prema kaznenom zakonu tretira kao kazneno djelo rasne i druge diskriminacije.

ČLANAK 8.

(1) Uznemiravanje i spolno uznemiravanje predstavljaju diskriminaciju u smislu ovoga Zakona.

(2) Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje uvjetovano spolom osobe, koje ima za cilj ili koje stvarno predstavlja povredu osobnog dostojanstva i koje stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

(3) Spolno uznemiravanje je svako neželjeno verbalno ili neverbalno, odnosno fizičko ponašanje spolne naravi, koje ima za cilj ili koje stvarno predstavlja povredu osobnog dostojanstva i koje stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Iako članak ne sadrži eksplicitno seksualnu orijentaciju, tumačenjem ostalih odredbi iz Zakona, on se primjenjuje i na uznemiravanje temeljeno na spolnoj orijentaciji osobe. Ne morate trpiti da vas nitko uznemirava na vašem radnom mjestu ili u školi. Ukoliko se to događa, podnesite kaznenu prijavu protiv te osobe ili se odmah obratite za pomoć *Pravnom timu*.

Tko je pravobraniteljica za ravnopravnost spolova?

Uloga pravobraniteljice je da prati provođenje Zakona o ravnopravnosti spolova i drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova i diskriminacije.

Pravobraniteljica razmatra slučajeve kršenja načela ravnopravnosti spolova, slučajeve diskriminacije prema pojedincima ili grupama pojedinaca koje su počinila tijela državne uprave, jedinice tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave i druga tijela s javnim ovlastima, zaposleni u tim tijelima i druge pravne i fizičke osobe.

Svatko se može obratiti pravobraniteljici zbog povreda odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova, bez obzira je li neposredno oštećen, osim ako se oštećena strana tome izrijeком protivi.

Pravobraniteljica ima pravo podnijeti prijedlog za pokretanje postupka ocjene ustavnosti zakona, odnosno ustavnosti i zakonitosti drugih propisa ako ocijeni da je povrijeđeno načelo ravnopravnosti spolova.

2. LGBT OSOBE I MEDIJI

Zakon o medijima (Narodne novine br 59, 10. 5. 2004.)

II. OPĆA NAČELA

1. Sloboda medija

ČLANAK 3.

(4) Zabranjeno je prenošenjem programskih sadržaja u medijima poticati ili veličati nacionalnu, rasnu, vjersku, spolnu ili drugu neravnopravnost ili neravnopravnost na temelju spolne orijentacije, kao i ideološke i državne tvorevine nastale na takvim osnovama, te izazivati nacionalno, rasno, vjersko, spolno ili drugo neprijateljstvo ili nesnošljivost, neprijateljstvo ili nesnošljivost na temelju spolne orijentacije, poticati nasilje i rat.

Ova odredba Zakona o medijima, kombinirana s odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova i Kaznenog zakona štiti, nas od diskriminacije putem javnih medija. Ako iskusite diskriminaciju u javnom prikazivanju putem medija, obratite se odmah pravnom timu ili sami podnesite kaznenu prijavu.

Zakon o elektroničkim medijima (NN 122/03)

ČLANAK 15.

(1) Nisu dopušteni programski sadržaji koji ugrožavaju ustavni poredak i nacionalnu sigurnost.

(2) U programskim sadržajima zabranjeno je:

- *poticati, pogodovati poticanju i širiti nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju i netrpeljivost, antisemitizam i ksenofobiju, ideje fašističkih, nacističkih i drugih totalitarnih režima, kao i poticati na diskriminaciju ili neprijateljstvo prema pojedincima ili skupinama, zbog njihova podrijetla, boje kože, političkog uvjerenja, svjetonazora, zdravstvenog stanja, spola, seksualnih ili drugih određenja ili osobina,*

- objavljivati priloge koji vrijeđaju dostojanstvo čovjeka, a osobito nemoralnog i pornografskog sadržaja,
- na bilo koji način poticati, promicati i veličati nasilje i kriminal, te poticati građane, a posebice djecu i mladež, na uporabu duhanskih proizvoda, alkohola ili droga,
- bez znanja gledatelja, odnosno slušatelja, uporabom nekoga tehničkog sredstva (npr. objavljivanjem slika ili tona vrlo kratkog trajanja) prenositi određene poruke ili utjecati na gledatelje, odnosno slušatelje, a da oni toga nisu svjesni.

(3) Programski sadržaji koji ozbiljno štete fizičkom, psihičkom ili moralnom razvoju djece i mladeži ne smiju se objavljivati. Programski sadržaji koji mogu štetiti fizičkom, psihičkom ili moralnom razvoju djece i mladeži ne smiju biti na rasporedu kada će ih oni zbog vremena objavljivanja vjerojatno gledati, a prije njihova objavljivanja nakladnik je obvezan objaviti odgovarajuće upozorenje.

Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji (NN 25/03)

ČLANAK 8.

(1) U programima HR-a i HTV-a zabranjeno je:

- poticati, pogodovati poticanju i širiti nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju i netrpeljivost, antisemitizam i ksenofobiju, kao i poticati na diskriminaciju ili neprijateljstvo prema pojedincima ili skupinama, zbog njihova podrijetla, boje kože, političkog uvjerenja, svjetonazora, zdravstvenog stanja, spola, seksualnih ili drugih određenja ili osobina,
- objavljivati priloge nemoralnog sadržaja,
- objavljivati priloge pornografskog sadržaja,
- na bilo koji način poticati, promicati i veličati nasilje i kriminal, te poticati građane, a posebice djecu i mladež, na uporabu duhanskih proizvoda, alkohola ili droga,
- bez znanja gledatelja, odnosno slušatelja, uporabom nekog tehničkog sredstva (npr. objavljivanjem slika ili tona vrlo kratkog trajanja) prenositi određene poruke ili utjecati na gledatelje, odnosno slušatelje, a da oni toga nisu svjesni.

(2) Programski sadržaji koji očigledno štete fizičkom, duševnom ili moralnom razvoju djece i mladeži ne smiju biti na rasporedu kada će ih oni zbog vremena prijenoša ili prihvata vjerojatno gledati.

(3) Programe HTV-a zabranjeno je koristiti za teletrgovinu.

(4) Zabranjeno je sponzoriranje informativnog programa.

Antidiskriminacijska odredba iz članka 3, stavka 4. Zakona o medijima zabranjuje poticanje ili veličanje neravnopravnosti na temelju spolne orijentacije, kao i izazivanje neprijateljstva ili nesnošljivosti na temelju spolne orijentacije. Usvajanjem takve odredbe je, uz Zakon o elektroničkim medijima i Zakon o Hrvatskoj radio televiziji, izgrađen pravni okvir za zaštitu seksualnih manjina u medijima.

3. KOJI ZAKON ME ŠTITI OD DISKRIMINACIJE NA RADNOM MJESTU?

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu (Narodne novine br. 114, 19. 7. 2003.)

ČLANAK 2.

(1) Zabranjena je izravna ili neizravna diskriminacija osobe koja traži zaposlenje i osobe koja se zaposli (zaposlenik, namještenik, službenik ili drugi radnik (u daljnjem tekstu: radnik) na temelju rase, boje kože, spola, **spolnog opredjeljenja**, bračnoga stanja, porodičnih obveza, dobi, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, rođenja, društvenog položaja, članstva ili nečlanstva u političkoj stranci, članstva ili nečlanstva u sindikatu te tjelesnih ili duševnih poteškoća.

(2) Izravna diskriminacija, u smislu ovoga Zakona, znači svako postupanje uvjetovano nekim od temelja iz stavka 1. ovoga članka kojim se osoba iz stavka 1. ovoga članka stavlja ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji.

(3) *Neizravna diskriminacija, u smislu ovoga Zakona, postoji kada određena naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa, osobu iz stavka 1. ovoga članka, zbog njenoga određenog obilježja, statusa, opredjeljenja, uvjerenja ili vrijednosnog sustava koji čine temelje za zabranu diskriminacije iz stavka 1. ovoga članka, stavlja ili bi stavila u nepovoljniji položaj u odnosu na druge osobe.*

(4) *Diskriminacija iz stavka 1. ovoga članka zabranjena je u odnosu na:*

- 1. uvjete za zapošljavanje, uključujući kriterije i uvjete za izbor kandidata za obavljanje određenog posla, u bilo kojoj grani djelatnosti i na svim razinama profesionalne hijerarhije,*
- 2. napredovanje na poslu,*
- 3. pristup svim vrstama i stupnjevima stručnog osposobljavanja, dokvalifikacije i prekvalifikacije,*
- 4. uvjete zaposlenja i rada i sva prava iz radnog odnosa i u svezi s radnim odnosom, uključujući jednakost plaća,*
- 5. otkaz ugovora o radu,*
- 6. prava članova i djelovanje u udrugama radnika ili poslodavaca ili u bilo kojoj drugoj profesionalnoj organizaciji, uključujući povlastice koje proizlaze iz toga članstva.*

(5) *Odredbe kolektivnog ugovora, pravilnika o radu i ugovora o radu kojima se utvrđuje diskriminacija na nekom od temelja iz stavka 1. ovoga članka ništave su.*

(6) *Uređivanje kolektivnim ugovorom obveze radnika na plaćanje doprinosa solidarnosti prema odredbama članka 187.a ovoga Zakona ne smatra se diskriminacijom na temelju nečlanstva u sindikatu iz stavka 1. ovoga članka”.*

Odredbe iz ovog zakona pružaju eksplicitnu zaštitu radnicama/ima od diskriminacije temeljene na na spolnom usmjerenju prilikom zapošljavanja i za vrijeme radnog odnosa. Ukoliko doživite diskriminaciju tražeći zaposlenje ili za vrijeme radnog odnosa, možete se pozvati na ovu odredbu. Hrvatsko zakonodavstvo je jasno u zaštiti LGBT osoba od diskriminacije u radu: **nitko ne smije izgubiti posao na temelju svoje spolne orijentacije. Jednako tako nitko ne smije ne dobiti posao zbog svoje seksualne orijentacije. Poslodavac vas ne smije vrijeđati ili omalovažavati zbog vaše spolne orijentacije, rodnog identita ili rodnog izražavanja.**

U ovaj zakon su također uvedeni pojmovi izravne i neizravne diskriminacije, koji proširuju opseg zaštite od raznih oblika diskriminacije.

Pod pojmom izravne diskriminacije smatra se svako postupanje koje stavlja pripadnice/ke LGBT populacije u neravnopravan položaj.

Neizravna diskriminacija se događa kad određena naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa, osobu zbog njenog spolnog usmjerenja, stavlja ili bi stavila u nepovoljniji položaj u odnosu na druge osobe.

Primjenjujući navedene odredbe na članak 106., koji definira kazneno djelo povrede ravnopravnosti građana, te 174., koji definira kazneno djelo rasne i druge diskriminacije, počinitelj će biti kažnjen zbog diskriminacije radnika/ca na temelju spolne orijentacije, rodnog identiteta ili rodnog izražavanja. Ukoliko doživite diskriminaciju na radnom mjestu, možete podnijeti kaznenu prijavu na način opisan na početku brošure ili se obratiti za pomoć *Pravnom timu* i mi ćemo vam pomoći osiguravajući vam odvjetnika/cu koji/a će odmah preuzeti vaš slučaj.

Što ako me šef/ica ne želi unaprijediti jer sam gej ili lezbijka?

Diskriminacija u odnosu na napredovanje na radnom mjestu zabranjena je Zakonom o radu. Ukoliko vas poslodavac/ka odbija unaprijediti zbog vaše spolne orijentacije/rodnog izražavanja, možete podnijeti protiv njega/nje kaznenu prijavu.

Što ako moj poslodavac/ka sazna za moju istospolnu spolnu orijentaciju i razglasi je svima na poslu? Mogu li ga/je tužiti zbog toga?

Takav postupak ulazi u kazneno djelo iznošenja osobnih ili obiteljskih prilika. To je kazneno djelo koje je osoba počinila ako je iznijela ili pronijela nešto iz vašeg osobnog ili obiteljskog života što može škoditi vašoj časti ili ugledu (napr. da ste gej, lezbijka, biseksualna ili transrodna osoba ili da živite s partnerom/icom).

Za ovo kazneno djelo podnesite privatnu tužbu.

Što ako me kolege/ice na poslu vrijeđaju jer sam gej, biseksualac/ka, lezbijka ili gej?

Uvreda je kazneno djelo sankcionirano kroz Kazneni zakon. Ako vas netko uvrijedi, podnesite protiv njega/nje privatnu tužbu.

Što ako osjećam da me poslodavac/ka ne unapređuje ili poslovno ignorira jer sam gej ili lezbijka, ali nemam pisanih dokaza za to, niti mi je ikada izravno nešto rekla/kao u lice?

Bez obzira na to što vam poslodavac/ka nikada nije rekao/la razlog diskriminacije, vi i dalje možete podnijeti kaznenu prijavu. Vrlo je vjerojatno da niste jedini/a koji/a to primjećuje. Pokušajte skupiti što više svjedoka.

Što ako mi poslodavac/ka počne prijetiti nakon podnošenja kaznene prijave/privatne tužbe?

Obavijestite o tome svog/svoju odvjetnika/cu, kako bi vam pomogao/la podnijeti privatnu tužbu protiv vašeg poslodavca/ke za kazneno djelo prijetnje.

4. KOJA NAČELA MORAJU SLIJEDITI DRŽAVNI/E SLUŽBENICI/E?

Zakon o državnoj službi

ČLANAK 6.

Načelo zabrane diskriminacije i povlašćivanja

(1) Državni službenici u svojem postupanju ne smiju diskriminirati ili povlašćivati građane po osnovi nacionalnosti, dobi, etničke i teritorijalne pripadnosti, jezičnog i rasnog podrijetla, političkih ili vjerskih uvjerenja ili sklonosti, invalidnosti, obrazovanja, socijalnog položaja, spola, bračnog ili obiteljskog statusa, spolne orijentacije ili nekih drugih razloga suprotnih Ustavom i zakonima utvrđenim pravima i slobodama.

5. KOJI ZAKON ME ŠTITI OD DISKRIMINACIJE PRILIKOM UPISA NA FAKULTET?

Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (Narodne novine br. 123, 31.07.2003.)

ČLANAK 77.

(2) Sveučilište, veleučilište ili visoka škola utvrđuju postupak odabira pristupnika za upis na način koji jamči ravnopravnost svih pristupnika bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovinu, rođenje, društveni položaj, invalidnost, seksualnu orijentaciju i dob. Sveučilište, veleučilište ili visoka škola utvrđuju kriterije (uspjeh u prethodnom školovanju, vrsta završenog školovanja, uspjeh na klasifikacijskom ili drugom ispitu, posebna znanja, vještine ili sposobnosti i sl.) na temelju kojih se obavlja klasifikacija i odabir kandidata za upis.

LGBT osobe imaju pravo na obrazovanje, slobodno od diskriminacije na temelju njihove spolne orijentacije. Fakulteti i škole nažalost često postaju mjesta diskriminacije. Ova odredba iz Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju pomaže nam da prijavimo i spriječimo diskriminaciju prilikom upisa na visoke škole i fakultete.

Ako doživite diskriminaciju prilikom upisa na sveučilište, veleučilište ili visoku školu možete se pozvati na odredbe iz ovog zakona. Podnesite kaznenu prijavu na način opisan na početku brošure ili se obratite za pomoć *Pravnom timu* i mi ćemo vam pomoći osiguravajući vam odvjetnika/cu koji/a će odmah preuzeti vaš slučaj.

6. KOJI DOKUMENT BRANI DISKRIMINACIJU U SADRŽAJU UDŽBENIKA?

Udžbenički standard (Narodne novine br. 63, 15.04.2003.)

Udžbenici zaprečavaju diskriminaciju, ne sadrže i protiv su govora netrpeljivosti i negativnog prikazivanja pojedinaca i društvenih skupina s obzirom na njihov spol, dob, seksualnu orijentaciju, rasnu, etničku i religijsku pripadnost, način života, političku opredijeljenost, socijalno-ekonomsko podrijetlo te teškoće u psihičkom i fizičkom razvoju.

Obrazovanje je za ljudska prava je vrlo važan dio u stvaranju ozračja tolerancije i mira u društvu. Udžbenički standard zabranjuje govor netrpeljivosti i negativno prikazivanje pojedinaca i društvenih skupina s obzirom na njihovu spolno usmjerenje. Istraživanje o heteronormativnosti u hrvatskim udžbenicima još nije provedeno. Praksa još nije usklađena sa novodonesenim propisima i zakonima.

7. KOJI ZAKON OMOGUĆAVA SANKCIONIRANJE DISKRIMINACIJE I NASILJA NAD LGBT OSOBAMA?

Kazneni zakon (Narodne novine br. 111, 15.07.2003.)

Povreda ravnopravnosti građana

ČLANAK 106.

(1) Tko na temelju razlike u rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama, ili zbog pripadnosti etničkoj i nacionalnoj zajednici ili manjini u Republici Hrvatskoj, uskrati ili ograniči slobodu ili pravo čovjeka i građanina utvrđeno ustavom, zakonom ili drugim propisom, ili koji na temelju te razlike ili pripadnosti daje građanima povlastice ili pogodnosti, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko pripadniku naroda, etničke i nacionalne zajednice ili manjine uskrati ili ograniči pravo na slobodu izražavanja narodnosne pripadnosti ili na kulturnu autonomiju.

(3) Tko suprotno propisima u uporabi jezika i pisma, uskrati ili ograniči građaninu njegovo pravo služiti se svojim jezikom i pismom, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

Ovaj članak je nastao spajanjem sadržaja iz članaka 14. i 15. Ustava RH.

Rasna i druga diskriminacija

ČLANAK 174.

(1) Tko na temelju razlike u rasi, spolu, boji kože, nacionalnosti ili etničkome podrijetlu krši temeljna ljudska prava i slobode priznate od međunarodne zajednice,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko progoni organizacije ili pojedince zbog njihova zalaganja za ravnopravnost ljudi.

(3) Tko javno iznosi ili pronosi zamisli o nadmoćnosti jedne rase nad drugom, ili širi rasnu mržnju, ili potiče na rasnu diskriminaciju, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

Zakon o izmjenama i dopunama kaznenog zakona (NN 129/00)

ČLANAK 26.

U članku 174. stavku 1. iza riječi: "rasi" dodaju se riječi: "vjeri, jeziku, političkom ili drugom uvjerenju, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama".

Stavak 3. mijenja se i glasi:

"(3) Tko u cilju širenja rasne, vjerske, spolne, nacionalne, etničke mržnje ili mržnje po osnovi boje kože, ili u cilju omalovažavanja, javno iznese ili pronese zamisli o nadmoćnosti ili podčinjenosti jedne rase, etničke ili vjerske zajednice, spola, nacije ili zamisli o nadmoćnosti ili podčinjenosti po osnovi boje kože, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine."

Zakon o izmjenama i dopunama kaznenog zakona (Narodne novine br. 105, 28. 7. 2004.)

ČLANAK 20.

U članku 174. stavku 3. iza riječi: “po osnovi boje kože” dodaju se riječi: “ili spolnog opredjeljenja, ili drugih osobina” na oba mjesta u rečenici.

Članak 106. sadrži jednu od temeljnih inkriminacija jer omogućava kaznenopravnu zaštitu ravnopravnosti i jednakosti svih građana/ki, što je temelj za ostvarivanje brojnih drugih prava i sloboda.

Članak 174. sadrži inkriminaciju diskriminacije na temelju spolne orijentacije i drugih obilježja.

8. KOJI ZAKON OSIGURAVA PRAVO NA AZIL OSOBAMA KOJE SU ZBOG SVOJE SEKSUALNE ORIJENTACIJE U MATIČNOJ ZEMLJI BILE IZLOŽENE MUČENJU, NEHUMANOM I DEGRADIRAJUĆEM TRETMANU, KAZNENOM PROGONU ILI SMAKNUĆU?

Zakon o azilu (NN 103/03)

Pravo na azil

ČLANAK 4.

Republika Hrvatska priznat će pravo na azil strancu koji se ne nalazi u zemlji svog podrijetla te se zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja ne može, ili se zbog tog straha ne želi staviti pod zaštitu dotične zemlje, ili osobi bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje prethodnog boravišta, a koja se ne može, ili se zbog tog straha ne želi vratiti u tu zemlju.

Zakon o azilu koji je izglasan 2003. godine, stupio je na snagu 01.07.2004. godine. Iako u originalni tekst zakona nije ugrađena eksplicitna odredba koja garantira pravo na azil ukoliko dođe do progona na osnovi spolne orijentacije, prema čl. 4 toga Zakona, na osnovi pripadnosti određenoj društvenoj skupini i homoseksualne osobe mogu postati tražiteljicama/ima azila u Republici Hrvatskoj ako bi zbog svoje spolne orijentacije u matičnoj zemlji bile izložene mučenju, nehumanom i degradirajućem tretmanu, kaznenom progonu ili smaknuću. Također, prema čl. 11 istog Zakona, definira se suradnja nadležnih državnih tijela sa UNHCR-om, visokim povjerenstvom UN-a za izbjeglice. Politika UNHCR-a, koja se podrazumijeva i u kontekstu ovoga Zakona, jest da homoseksualne osobe mogu dobiti status izbjeglice na temelju proganjanja zbog njihove pripadnosti određenoj društvenoj skupini ako se boje napada, nehumanog postupka ili ozbiljne diskriminacije i ako ih njihove vlade ne mogu ili ne žele zaštititi. Proširenje priznavanja prava na azil omogućuje i pružanje zaštite ženama kojima u njihovim zemljama prijeti fizičko nasilje zato što odbijaju pristati na društvene prisile. Primjena odredbi antidiskriminacijskih odredbi iz Zakona o ravnopravnosti spolova i Zakona o istospolnim zajednicama u slučajevima dodjele azila biti će najbolji primjer implementacije tih zakona.

9. OBITELJ, BRAK I IZVANBRAČNE ZAJEDNICE ILI “MOŽEMO LI SE VJENČATI?”

Usvajanje Zakona o istospolnim zajednicama vjerojatno je najveći korak prema dokidanju brojnih diskriminacija homoseksualnih osoba. Svjesni/e smo da taj zakon ima vrlo malo učinka, ali ga doživljavamo ako dobru platformu za daljnju nadogradnju naših prava.

Mogu li se u Hrvatskoj vjenčati s osobom istog spola?

Ne, hrvatski Obiteljski zakon uskraćuje pravo na brak osobama istog spola. Pravo na brak, kao i mnoge povlastice koje iz njega proizlaze dostupne su samo heteroseksualnim osobama.

Kako stupam u istospolnu zajednicu? Moram li se negdje registrirati?

Registracija istospolnih zajednica, nažalost, putem ovog zakona nije moguća. Ukoliko dođe do potrebe za korištenjem prava iz istospolne zajednice (naprimjer, ako se rastajete i trebate podijeliti zajedničku imovinu), morat ćete svoju zajednicu dokazati na sudu. Za to je dovoljno dokazati da živite najmanje 3 godine zajedno; trebate biti prijavljeni/e na istoj adresi stanovanja i obično se traže izjave susjeda da ste zaista na toj adresi. Kao dokaz o postojanju istospolne zajednice može poslužiti i ugovor o uređenju imovinskopravnih odnosa iz čl. 19. Zakona o istospolnim zajednicama.

Koja mi prava daje Zakon o istospolnim zajednicama?

Ovaj zakon daje vam dva prava: pravo na uzdržavanje i pravo na stjecanje zajedničke imovine. Dodatno, ovaj zakon štiti i od diskriminacije na osnovi istospolne zajednice kao i činjenice homoseksualne orijentacije. To znači da je zabranjeno da itko diskriminira vas ili vašeg/vašu partnera/icu jer ste u vezi.

Što je to “uzdržavanje”?

U istospolnoj zajednici partner/ica koji nema dovoljno sredstava za život ili ih ne može ostvariti iz svoje imovine, a nije sposoban za rad ili se ne može zaposliti, ima pravo na uzdržavanje od svoga partnera/ice. Jednako tako, nakon prekida veze, ako se nađete u situaciji da nemate dovoljno sredstava za život, imate pravo tražiti bivšeg/u partnera/icu da vas financijski uzdržava (do godine dana).

Što je to pravo na “stjecanje zajedničke imovine”?

Ovaj članak daje vam pravo da, ako ste u vezi duže od tri godine i nakon toga prekinete vezu, svu imovinu koju ste zajednički stekli/e vi i vaš/a partner/ica podijelite na pola. Ukoliko vam bivši/a partner/ica ne želi dati pola imovine, možete ga/je tužiti. Dodatno možete regulirati svoje imovinskopravne odnose u istospolnoj zajednici ugovorom o uređenju imovinskopravnih odnosa na postojećoj ili budućoj stečevini i imovini. Taj ugovor se sklapa u pisanom obliku i potom ovjerava kod javnog bilježnika (obratite se Pravnom timu ako zatrebate pomoć pri sastavljanju ugovora ili pronalaženju javnog bilježnika).

Znači li to da, ako zajedno kupimo stan, i moj partner/ica premine, samo pola stana ide meni a pola njegovoj rodbini?

Da. Polovinu stana naslijeđuju pravni nasljednici preminulog partnera/ice. To se neće desiti samo u slučaju ako je preminuli partner svoj dio oporukom ostavio vama, ili ukoliko ste potpisali ugovor da se u slučaju smrti jednog/e od partnera/ice sva imovina preminulog/e partnera/ice daje partneru/ici.

Što se ne smatra zajedničkom imovinom?

Imovina koju ste imali u trenutku početka postojanja istospolne zajednice (odnosno kada ste počele/i živjeti zajedno) ostaje vaša vlastita imovina. To vrijedi i za imovinu koju ste partner/ica stekli tijekom istospolne zajednice nasljeđivanjem ili darovanjem.

Mogu li ovim zakonom tražiti porezne olakšice ili kreditne garancije kao ljudi koji umaju bračnog/u partnera/icu?

Porezne olakšice nisu dostupne istospolnim parovima, a kreditne garancije ovise o politici banke.

Možemo li posvojiti djecu u istospolnoj zajednici?

Posvajanje djece nije dostupno istospolnim parovima. Međutim, vi sami možete posvojiti dijete ako je to od osobite koristi za njega. Prema članku 133. st. 2. Obiteljskog zakona dijete može posvojiti i osoba koja nije u braku ako je to od osobite koristi za dijete.

Što ako mi je partner/ica stranac? Može li on/a dobiti papire potrebne za normalan život u Hrvatskoj na temelju života u istospolnoj zajednici?

Istospolni partneri/ce su diskriminirani/e i na ovom području. Vaš partner na temelju vaše zajednice ne može dobiti državljenstvo, kao što to mogu heteroseksualni bračni partneri.

Ako mi je partner/ica iz zemlje u kojoj se homoseksualnost ili rodno izražavanje koje se ne poklapa sa strogo nametnutim društvenim normama zakonski kažnjava, može li on/a tražiti azil u Hrvatskoj?

Da. Prema čl. 4. Zakona o azilu, na osnovi pripadnosti određenoj društvenoj skupini i LGBT osobe mogu postati tražiteljima azila u Republici Hrvatskoj, ukoliko su zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog izražavanja u matičnoj zemlji bile izložene mučenju, nehumanom i degradirajućem tretmanu, kaznenom progonu ili smaknuću.

ČLANAK 4.

Republika Hrvatska priznat će pravo na azil strancu koji se ne nalazi u zemlji svog podrijetla te se zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja ne može ili se zbog tog straha ne želi staviti pod zaštitu dotične zemlje, ili osobi bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje prethodnog boravišta, a koja se ne može, ili se zbog tog straha ne želi vratiti u tu zemlju.

Kao što možemo vidjeti kroz gore navedene primjere, zakonodavstvo RH prepoznaje spolnu orijentaciju i ima tendenciju štiti građanke i građane RH od diskriminacije. Također, u čl. 11. Zakona o azilu definira se suradnja nadležnih državnih tijela s UNHCR-om, čija je politika da homoseksualne osobe mogu dobiti status izbjeglice na temelju proganjanja zbog njihove spolne orijentacije. Zbog svega toga, Zakon o azilu, iako ne navodi eksplicitno seksualnu orijentaciju, daje mogućnost osobama koje su proganjane na temelju svoje spolne orijentacije, da ostvare pravo na azil u Republici Hrvatskoj.

Tko odlučuje o sudbini mog/je partnera/ice ako je on/a u bolnici ili toliko bolestan/na da nije u stanju donositi odluke?

Nažalost, prema Zakonu o zaštiti pacijenata, koji je trenutno na snazi, pravo donošenja odluka u hitnim medicinskim slučajevima imaju, uz uže članove obitelji, samo bračni partneri.

S obzriom da istospolni partneri/ce nemaju ovo pravo, ovakve teške situacije za nas predstavljaju i dodatne probleme.

Obiteljski zakon (Narodne novine br. 116, 22.7.2003.)**BRAK****ČLANAK 5.**

Brak je zakonom uređena životna zajednica žene i muškarca.

Zakon o istospolnim zajednicama (Narodne novine br. 116, 22.07.2003.)

HRVATSKI SABOR

1584

Na temelju članka 88. Ustava Republike Hrvatske, donosim

ODLUKU

O PROGLAŠENJU ZAKONA O ISTOSPOLNIM ZAJEDNICAMA

Proglašavam Zakon o istospolnim zajednicama, koji je donio Hrvatski sabor na sjednici 14. srpnja 2003.

Broj: 01-081-03-2597/2

Zagreb, 16. srpnja 2003.

Predsjednik

Republike Hrvatske

Stjepan Mesić, v. r.

ZAKON O ISTOSPOLNIM ZAJEDNICAMA

I. OPĆE ODREDBE

ČLANAK 1.

Ovim se Zakonom uređuje istospolna zajednica i pravni učinci postojanja te zajednice.

ČLANAK 2.

Istospolna zajednica, u smislu ovoga Zakona, je životna zajednica dviju osoba istog spola (u daljnjem tekstu: partner/ica) koje nisu u braku, izvanbračnoj ili drugoj istospolnoj zajednici, a koja traje najmanje tri godine te koja se temelji na načelima ravnopravnosti partnera, međusobnog poštovanja i pomaganja, te emotivnoj vezanosti partnera.

ČLANAK 3.

Istospolnom zajednicom smatra se životna zajednica osoba koje:

- *su starije od 18 godina,*
- *nisu lišene poslovne sposobnosti,*
- *nisu krvni srodnici u ravnoj lozi, a u pobočnoj zaključno do četvrtog stupnja.*

ČLANAK 4.

Pravni učinci postojanja istospolne zajednice su pravo na uzdržavanje jednog od partnera/ice i pravo na stjecanje i uređivanje međusobnih odnosa u svezi imovine te pravo na uzajamno pomaganje.

ČLANAK 5.

Za rješavanje sporova o pitanjima koja uređuje ovaj Zakon, nadležan je sud prema općim pravilima postupanja, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.

II. UZDRŽAVANJE**ČLANAK 6.**

(1) U istospolnoj zajednici partner/ica koji nema dovoljno sredstava za život ili ih ne može ostvariti iz svoje imovine, a nije sposoban za rad ili se ne može zaposliti, ima pravo na uzdržavanje od svoga partnera/ice.

(2) Ako je prestala istospolna zajednica, partner/ica koji ispunjava uvjete iz stavka 1. ovoga članka i članka 2. ovoga Zakona ima pravo na uzdržavanje od drugog partnera/ice.

(3) Tužba za uzdržavanje može se podnijeti u roku od šest mjeseci od dana prestanka istospolne zajednice.

ČLANAK 7.

Sud može odbiti zahtjev za uzdržavanje partnera/ice, ako bi uzdržavanje predstavljalo očitu nepravdu za drugog partnera/icu.

ČLANAK 8.

(1) Sud može odlučiti da obveza uzdržavanja partnera/ice traje do godine dana, osobito kad je tužitelj/ica u mogućnosti u dogledno vrijeme osigurati sredstva za život na drugi način.

(2) U opravdanim slučajevima sud može produljiti obvezu uzdržavanja.

(3) Tužba za produljenje uzdržavanja može se podnijeti samo do isteka vremena za koje je uzdržavanje određeno.

ČLANAK 9.

(1) Pravo na uzdržavanje prestaje ako partner/ica sklopi brak.

(2) Pravo na uzdržavanje prestaje sudskom odlukom ako sud utvrdi da uzdržavani partner/ica živi u izvanbračnoj ili novoj istospolnoj zajednici ili da je postao nedostojan toga prava ili ako više ne postoji koji od uvjeta iz članka 6. stavka 1. ovoga Zakona.

(3) Sud će odrediti da pravni učinak odluke o prestanku uzdržavanja iz stavka 2. ovoga članka nastaje i prije njene pravomoćnosti, od dana kada su nastupile pretpostavke za prestanak uzdržavanja.

ČLANAK 10.

U postupku određivanja uzdržavanja primjenjuju se odgovarajuće odredbe Obiteljskog zakona.

III. IMOVINSKI ODNOSI**ČLANAK 11.**

Partneri/ice mogu imati zajedničku stečevinu i vlastitu imovinu.

ČLANAK 12.

Zajednička stečevina je imovina koju su partneri/ice stekli radom za vrijeme trajanja istospolne zajednice ili potječe iz te imovine.

ČLANAK 13.

Partneri/ice su u jednakim dijelovima suvlasnici u zajedničkoj stečevini.

ČLANAK 14.

Na zajedničku stečevinu primjenjuju se odredbe stvarnog i obveznog prava, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.

ČLANAK 15.

(1) Za poslove redovite uprave smatra se da je drugi partner/ica dao svoj pristanak ako se ne dokaže suprotno.

(2) Nepostojanje pristanka ne utječe na prava i obveze poštene treće osobe.

ČLANAK 16.

Dobitak od igara na sreću zajednička je stečevina.

ČLANAK 17.

(1) Imovina koju partner/ica ima u trenutku početka postojanja istospolne zajednice ostaje njegova vlastita imovina.

(2) Vlastita imovina je i imovina koju je partner/ica stekao tijekom istospolne zajednice nasljeđivanjem ili darovanjem.

ČLANAK 18.

(1) Autorsko djelo je vlastita imovina onog partnera/ice koji ga je stvorio.

(2) Imovinska korist od autorskog prava i autorskom pravu srodnih prava ostvarenih tijekom istospolne zajednice zajednička je stečevina.

ČLANAK 19.

(1) Imovinskoopravni odnosi partnera/ice mogu se urediti ugovorom o uređenju imovinskoopravnih odnosa na postojećoj ili budućoj stečevini i imovini.

(2) Ugovor iz stavka 1. ovoga članka se sklapa u pisanom obliku, a potpisi partnera/ica moraju biti ovjereni.

ČLANAK 20.

Ugovorom o uređenju imovinskopravnih odnosa partnera/ica nije dopušteno ugovoriti primjenu stranog prava na imovinskopravne odnose.

IV. ZABRANA DISKRIMINACIJE**ČLANAK 21.**

(1) Zabranjuje se svaka diskriminacija, izravna i neizravna na osnovi istospolne zajednice kao i činjenice homoseksualne orijentacije.

(2) Poticanje druge osobe na diskriminaciju smatra se diskriminacijom u smislu stavka 1. ovoga članka.

(3) Izravna diskriminacija znači svako postupanje kojim se osoba koja je član istospolne zajednice stavlja ili je bila stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji na temelju činjenice da je član istospolne zajednice.

(4) Neizravna diskriminacija postoji kada određena naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa osobu koja je član istospolne zajednice na temelju te činjenice stavlja ili bi stavila u nepovoljniji položaj u odnosu na druge osobe.

V. ZAVRŠNA ODREDBA**ČLANAK 22.**

Ovaj Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u "Narodnim novinama".

Klasa: 552-01/03-01/01

Zagreb, 14. srpnja 2003.

HRVATSKI SABOR

Predsjednik

Hrvatskoga sabora

Zlatko Tomčić, v. r.

U ovaj zakon su također ugrađene i antidiskriminacijske odredbe koje štite pripadnice/ke seksualnih manjina od diskriminacije temeljene na spolnom usmjerenju ili postojanju istospolne zajednice.

Unatoč tome, odredbe iz Obiteljskog zakona onemogućuju sklapanje braka lezbijkama i gej muškarcima, dok Zakon o istospolnim zajednicama pruža minimalna prava istospolnim parovima. Takva zakonska ograničenja su neustavna i protivna zakonima RH.

Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine br. 41, 7. 5. 2001.)

III. ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

1. ZAJEDNIČKE ODREDBE

ČLANAK 14.

Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.

Svi su pred zakonom jednaki.

ČLANAK 35.

Svakom se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.

ČLANAK 39.

Zabranjeno je i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.

Pravni tim će se za izjednačenje istospolnih parova u svim pravima s heteroseksualnim parovima.

10. KOJA JE „DOB PRISTANKA“ U HRVATSKOJ, ODNOSNO MOGU LI KAZNENO ODGOVARATI AKO IMAM SEKSUALNE KONTAKTE SA OSOBOM MLAĐOM OD 18 GODINA?

U Republici Hrvatskoj nema specifične definicije “dobi pristanka”, već se interpretacijom odredaba Kaznenog zakona protupravnost za spolne odnose ako su oni dobrovoljni, isključuje za maloljetne osobe. One su prema čl. 89. st. 10. Kaznenog zakona (u daljnjem tekstu KZ), osobe koje su navršile četrnaest, ali ne i osamnaest godina života.

Djetetom se prema čl. 89. st. 9. KZ smatra osoba koja nije navršila četrnaest godina, a pristanak djeteta na spolni odnošaj ne isključuje protupravnost, pa će tako svatko tko stupi u spolni odnošaj s djetetom odgovarati za tako opisano kazneno djelo po čl. 192. KZ.

Pristanak maloljetne osobe, dakle one koja je navršila četrnaest, ali ne i osamnaest godina života, isključit će protupravnost kod spolnog odnošaja. Za slučaj da maloljetna osoba nije pristala ili da je bila prisiljena na spolni odnos, tada će učinilac takvog djela biti kažnjen za kvalificirano kazneno djelo silovanja (čl. 188. st. 4. KZ) ili kazneno djelo prisile na spolni odnošaj (čl. 190. KZ). Pristanak maloljetne osobe neće isključiti protupravnost u slučaju da je punoljetna osoba s njom u kakvom odnosu zavisnosti, ako joj je maloljetna osoba povjerena na čuvanje, odgoj, ako joj je nastavnik, posvojitelj, roditelj, skrbnik, očuh, maćeha itd., pa će se kazniti za kazneno djelo spolnog odnošaja zlouporabom položaja (čl. 191. st. 2. KZ).

Dakle, donja granica za stupanje u spolne odnose jest navršenih 14 godina života, ako je maloljetna osoba na to pristala i ako nije s punoljetnom osobom u odnosu zavisnosti. Uz ostvarenje navedenih uvjeta ne postoji kaznenog djela niti ako je velika dobna razlika između punoljetne i maloljetne osobe. Takva se razlika može, ako bi se radilo o kaznenom djelu na štetu maloljetne osobe kako je ranije navedeno, uzeti počinitelju kao otegotna okolnost pri izricanju kaznene sankcije. No, sama po sebi, dobna razlika ne predstavlja kazneno djelo. Ne čini razliku niti to da li se radilo o spolnom odnošaju između osoba istog ili različitog spola.

Druga kaznena djela koja štite maloljetne osobe u sferi spolnosti, osim onih navedenih od čl. 188. do čl. 191. KZ, jesu kazneno djelo bludnih radnji (čl. 193. KZ) i kazneno djelo zadovoljenja pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom (čl. 194. KZ). Kod kaznenog djela bludnih radnji radi se o djelu kojim se vrijeđa nedodirljivost tijela druge osobe u seksualnom smislu. Pri određivanju sadržaja bludnih radnji važan je stav žrtve prema tome, dakle, pristanak može isključiti protupravnost, no ako je to kazneno djelo počinjeno na štetu maloljetne osobe,

počinitelj će se strože kazniti. Kod kaznenog djela zadovoljenja pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom, kažnjivo je samo ako počinitelj vrši radnje namijenjene zadovoljavanju vlastite ili tuđe pohote, dok kada se radi o maloljetnoj osobi nema kaznenog djela ako počinitelj pritom navede maloljetnu osobu da i ona zadovoljava svoju pohotu. Dio pravne struke smatra da je nelogično kažnjavati počinitelja za ovo djelo u odnosu na maloljetnu osobu, kad ne postoji kazneno djelo kod dobrovoljnog spolnog odnosa s maloljetnom osobom. Za oba kaznena djela ostaje na sudskoj praksi kako će se one tumačiti kroz Kazneni zakon. Još uvijek nema odgovarajuće sudske prakse da bismo mogli donijeti jasniji zaključak.

Mogu li kazneno odgovarati ako sam maloljetan/a ili mlađi punoljetnik i imam spolne odnose s djetetom ili maloljetnom osobom?

Kako i na punoljetnike, Kazneni zakon se primjenjuje i na maloljetnike, s time da se tada ne sudi u sastavu redovnih sudova, već u sastavu sudova posebno sačinjenom prema Zakonu o sudovima za mladež (u daljnjem tekstu ZSM). Sama bića kaznenih djela nisu promijenjena, već je prilagođen način postupanja prema mlađim osobama, bilo da su one maloljetnici ili mlađi punoljetnici. Mlađa punoljetna osoba je ona osoba koja je navršila 18., ali ne i 21. godinu života, sukladno čl. 2. ZSM, a maloljetna osoba ona koja je navršila 14., ali ne i 18. godinu života (dakle jednako kao i u čl. 89. st. 10. KZ).

Ako maloljetna osoba ili mlađi punoljetnik ostvari spolni odnošaj s djetetom postojati će kazneno djelo jednako kao i za odraslog počinitelja, s time da će mu se tada suditi u sastavu suda za mlade. To će se odnositi i na sva druga kaznena djela iz oblasti spolne slobode i čudoređa, kako je navedeno u ZSM. Nema kaznenog djela ako mlađi punoljetnik ili maloljetna osoba stupi u spolni odnos s drugom maloljetnom osobom, koja je na to pristala. Ne utječe na postojanje kaznenog djela jesu li osobe različitog ili istog spola. Isto tako nije bitna ni dobna razlika - ako postoji neko od navedenih kaznenih djela koja je maloljetna osoba učinila na štetu djeteta ili druge maloljetne osobe, dob počinitelja može biti uzeta kao olakotna okolnost pri izricanju sankcije.

Neće se primijeniti kazneno zakonodavstvo na osobu mlađu od četrnaest godina ako je ona počinila bilo koje kazneno djelo.

U sastavu sudova za mladež sudit će se i punoljetnim počiniteljima koji su učinili kaznena djela na štetu djeteta ili maloljetne osobe.

Mogu li odgovarati ako živim u istospolnoj zajednici s maloljetnom osobom?

Uz primjenu čl. 3. Zakona o istospolnim zajednicama, takva zajednica neće postojati u zakonskom smislu ako se radi o vezi između punoljetne i maloljetne osobe.

U čl. 214. KZ kao kazneno djelo opisan je i kažnjiv izvanbračni život s maloljetnom osobom koja je navršila četrnaest, ali nije navršila šesnaest godina života (mlađi maloljetnik). Kako se izvanbračnom zajednicom u smislu Obiteljskog zakona smatra životna zajednica neudane žene i neoženjenog muškarca, ista se ne može primijeniti i na istospolne zajednice.

Stoga, u formalno-pravnom smislu, ne postoji kazneno djelo života u istospolnoj zajednici s maloljetnom osobom. Međutim, kako kazneno djelo izvanbračnog života s maloljetnom osobom nije kazneno djelo protiv spolne slobode i čudoređa, već protiv obitelji, dakle objekt zaštite je obiteljski integritet, u praksi će se prepoznati taj nedostatak kada se radi o istospolnim zajednicama. Konačnu odluku o tome može donijeti sudska praksa, ali će zasigurno biti potrebne intervencije u sam Kazneni zakon, bilo da se to kazneno djelo isključi bilo da se proširi na istospolne zajednice.

11. SVE ZABRANE DISKRIMINACIJE U OVIM ZAKONIMA GOVORE O SEKSUALNOJ ORIJENTACIJI. ŠTO JE S TRANSRODNIH OSOBAMA, POGOTOVO TRANSEKSUALCIMA/ KAMA? VRIJEDE LI I ZA NAS ODREDBE OVIH ZAKONA?

Rodno izražavanje i rodni identitet, kao diskriminacijske osnove, mogu se tumačiti pod pojmom druge osobine. Prema svojim zakonima i međunarodnim dokumentima Republika Hrvatska ima obvezu zaštititi one skupine građana koje su učestalo diskriminirane zbog neke svoje osobine, to jest u slučaju kada diskriminacija po određenoj osnovi ne predstavlja sporadičan slučaj, nego prelazi u permanentno kršenje prava određene skupine, te time predstavlja stvarnu društvenu opasnost. Sada je na hrvatskim sudovima da prepoznaju i ovaj oblik diskriminacije.

12. AKO PROMIJENIM SPOL, HOĆE LI DRŽAVA PRIZNATI MOJ NOVI SPOL KROZ OSOBNE DOKUMENTE?

57

Naputak za provedbu Zakona o državnim maticama i upisu posvojenja u maticu rođenih

32.5. Promjena spola, kao izmjena podataka u temeljnom upisu, upisuje se u maticu rođenih na temelju rješenja nadležnog ureda državne uprave odnosno gradskog ureda. Rješenje o upisu promjene spola u maticu rođenih donosi se na temelju odgovarajuće medicinske dokumentacije.

Promjenu spola potrebno je prema zakonskim propisima upisati u maticu rođenih, te se onda taj podatak prenosi i na osobne dokumente. Za to vam je potrebna medicinska dokumentacija koju ćete dobiti od svog/je liječnika/ce.

Imam li pravo i na promjenu imena?

Prema Zakonu o osobnom imenu, svaka osoba ima pravo promijeniti osobno ime, ukoliko je njen zahtjev opravdan. O opravdanosti zahtjeva odlučuje nadležni općinski organ uprave, što znači da ćete morati obrazložiti svoj zahtjev za promjenom imena. Ukoliko ste promijenili spol, uz zahtjev za promjenu imena priložite i dokumentaciju o promjeni spola.

Zakon o osobnom imenu

ČLANAK 6.

Svaka osoba ima pravo promijeniti osobno ime.

Zahtjev za promjenu osobnog imena mora sadržavati razloge zbog kojih se promjena traži, a prijedlog novog osobnog imena mora ukazivati na opravdanost zahtjeva.

O zahtjevu za promjenu osobnog imena rješava općinski organ uprave nadležan za opću upravu u mjestu prebivališta podnositelja zahtjeva.

ČLANAK 8.

Promjena osobnog imena odobrit će se u slučaju utvrđene opravdanosti zahtjeva uz ocjenu organa da se novo osobno ime ne protivi društvenim pravilima i običajima sredine u kojoj osoba živi.

ČLANAK 10.

Rješenje o promjeni osobnog imena dostavlja se odmah po njegovoj pravomoćnosti nadležnom matičnom uredu.

Nakon izvršenog upisa promjene osobnog imena u matičnim knjigama, matičar je dužan odmah dostaviti obavijest o promjeni osobnog imena organima koji vode evidencije o građanima.

Punoljetne osobe kojima je odobrena promjena osobnog imena, ne mogu podnijeti novi zahtjev za promjenu osobnog imena u roku od 5 godina od dana izvršenog upisa promijenjenog osobnog imena u matične knjige.

13. REPUBLIKA HRVATSKA SUBJEKT JE BROJNIH MEĐUNARODNIH DOKUMENATA S PODRUČJA ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA, PA TAKO I PRAVA SEKSUALNIH I RODNIH MANJINA.

Koji dokumenti EU štite prava LGBT osoba?

Rezolucija Europskog Parlamenta A3-0028 (1994.god)

U članku 14. članice se Europske Unije pozivaju da osiguraju jednako tretiranje homoseksualnih i heteroseksualnih osoba, uklone ograničenja za mogućnost registracije istospolnog partnerstva i ostvarivanje punih prava koja proizlaze iz takve zajednice, te uklone sve prepreke koje ograničavaju prava homoseksualnih osoba da postanu roditelji, posvojitelji i skrbnici djece.

Članice se pozivaju da:

- *“ukinu diskriminaciju homoseksualaca zakonima i administrativnim aktima kod socijalne sigurnosti, usluga, zakonima o posvajanju i nasljeđivanju, te kod stanovanja i u kaznenim zakonima i svim zakonima s njima povezanim (stavka 7)”;*

- *“prošire na homoseksualne parove sve zakonske institucije dostupne heteroseksualnim parovima (stavka 9)”;*
- *“javno proglase zakone koji proširuju jednaku primjenu prava na brak, posvajanje i skrbništvo na istospolne obitelji”;*
- *“se skrbe za jednako podržavanje gej i lezbijskih socijalnih i kulturnih organizacija. (stavka 13)”*

Pekinška deklaracija o pravima žena (1995. god.)

U članku 96. stoji da ženska ljudska prava uključuju pravo da žene slobodno i odgovorno odlučuju o pitanjima vezanima za vlastitu seksualnost, uključujući seksualno i reproduktivno zdravlje, bez prisile, diskriminacije i nasilja.

Koji UN dokumenti štite prava LGBT osoba?

Amsterdamski sporazum (1997. god.)

Cijeli je sporazum svojevrsan Ustav Unije i omogućuje njenim institucijama legislativnu moć usvajanja zakona koji omogućuju ostvarivanje jednakih prava za homoseksualce i lezbijske.

ČLANAK 13.

“Bez predrasuda prema ostalim odlukama ugovora i unutar ograničenja danih mu ovlasti Zajednice, Vijeće, Jednoglasno djelujući na prijedlog komisije i nakon savjetovanja s Europskim Parlamentom, smije poduzeti odgovarajuće mjere u borbi protiv diskriminacije na temelju spola, rasne ili etničke pripadnosti, vjere ili uvjerenja, fizičke ili psihičke ograničenosti, dobi ili seksualne orijentacije.”

Članku 13. snagu daju direktive koje naglašavaju minimalne standarde zakonske zaštite protiv diskriminacije i programe djelovanja u toj zaštiti.

Primjerice, direktiva o zapošljavanju zahtjeva od država članica da diskriminaciju na osnovu vjere ili uvjerna, fizičke ili psihičke ograničenosti, dobi ili seksualne orijentacije, učine nezakonitom u području zapošljavanja.

Rezolucija Europskog parlamenta A5-0050/2000 (2000. god.)

U Rezoluciji se izričito navodi zabrana diskriminacije na temelju spolne orijentacije, te pozivaju članice Unije da izjednače prava istospolnih partnera s pravima koja proizlaze iz braka. Naglašava se važnost zaštite ljudskih prava kao neotuđivog prava koje pripada svakom ljudskom biću.

Rezolucija o poštivanju ljudskih prava u Europskoj Uniji:

“...ljudska prava su skup univerzalnih i međusobno zavisnih prava, primjenjiva na sva ljudska bića” (članak 1.)

“...novi ugovor postavlja osnovne principe jednakih prava građana i ne smije biti diskriminacije na temelju spola, rase, etničke pripadnosti, vjere ili uvjerenja, fizičke ili psihičke ograničenosti, dobi ili spolne orijentacije.” (članak 6.)

“...pozivaju se države članice da osiguraju samohranim roditeljima, nevjenčanim parovima i istospolnim parovima prava jednaka onima koja uživaju tradicionalni parovi i obitelji, naročito vezano za porezne zakone, novčana prava i socijalna prava.” (članak 56.)

“...Europsko Vijeće u Kopenhagenu izričito navodi kao zahtjev za članstvo država da su kandidatkinje između ostalog osigurale zaštitu ljudskih prava.” (članak 70.)

“...u protivnom će se takvoj državi odbiti zahtjev za pridruživanje Uniji.” (članak 77.)

Direktiva Vijeća Europe 2000/78 o radu (2000. god.)

Ovom direktivom stvoren je okvir za jednaka prava kod zapošljavanja i rada općenito. To je prva direktiva koja zabrajuje diskriminaciju na temelju spolne orijentacije, unatoč činjenici da je ograničena na sferu zapošljavanja.

Rezolucija o osnovnim pravima u EU A5-0023/2001 (2001. god.)

61

Govori o zahtjevu da antidiskriminacijski zakoni uključe zabranu diskriminacije na temelju spolne orijentacije. Objašnjava potrebu uvođenja zabrane diskriminacije na temelju spolne orijentacije u kazneno zakonodavstvo i ostale relevantne zakone država članica, te puštanje na slobodu osoba pritvorenih temeljem diskriminativnih odredbi. Zahtijeva se provođenje Direktive 2000/78 o radu i u pitanjima raspolaganja i prisvajanja vlasništva, usluga, zdravlja, stanovanja, obrazovanja i socijalne zaštite. Ponovno se spominje zahtjev za revizijom godina pristanka na seksualni odnos. Traži se i priznavanje izvanbračnih veza osoba istog ili suprotnog spola.

Diskriminacija na temelju spolne orijentacije (članci 79. - 85.)

Traži se da:

“...države članice uključe spolnu orijentaciju u Dodatak protokola br. 12 Europske konvencije o ljudskim pravima, kao jedan od temelja po kojima se ne smije vršiti diskriminacija i prošire termine na koje se poziva Europska komisija u dokumentu Protiv rasizma i netolerancije kako bi uključio diskriminaciju na temelju spolne orijentacije.” (članak 79.)

“...države članice povuku sve preostale diskriminirajuće zakone koji se tiču homoseksualnosti i da iz zatvora oslobode sve osobe pritvorene pod tim odredbama i posebno poziva na revidiranje odredbi o godinama pristanka na spolni odnos.” (članak 80.)

“...države članice zabrane diskriminaciju na temelju spolne orijentacije i navedu ju kao kršenje kaznenog ili civilnog zakna te usvojeodgovarajuće mjere u sklopu zakona oradu kako bi se implementirala Direktiva Vijeća 2000/78/EC iz 2000 godine kao opći okvir jednakog tretiranja kod zapošljavanja i poslovnog napredovanja.” (članak 81.)

“...države članice uvedu zakone na osnovi Direktive 2000/78/EC, koja zabranjuje diskriminaciju na temelju spolne orijentacijekada se radi o dobrima i uslugama, zdravstvu, stanovanju, obrazovanju i socijalnoj zaštiti.” (članak 82.)

“...ukinu zakone koji diskriminiraju homoseksualce i lezbijke u kaznenim zakonima država članica kao i osiguranje da neće ratificirati niti jedan pristup državama koje imaju diskriminacijske zakone protiv homoseksualnih osoba.” (članak 83.)

Izvanbračni odnosi (članak 84.-85.):

Članak 84. preporuča da države članice:

- *dopune svoje zakone kako bi priznale izvanbračne odnose između osoba istog ili suprotnog spola i dodijele im ista prava.*
- *pitanje zajedničkog priznavanja zakonski priznatih izvanbračnih veza stave na dnevni red EU.*

Člankom 85. se preporuča uvođenje zakona koji zabranjuju diskriminaciju dugogodišnjih sustanara i pruža istu zakonsku zaštitu kao i za legalno vjenčane parove.

Rezolucija o osnovnim pravima u Europskoj Uniji A5-0193 (2001. god.)

Rezolucija govori o nužnosti uklanjanja diskriminacije na temelju spolne orijentacije u takozvanim državama trećeg svijeta.

Nacrt Ustava Europske Unije

Povelja fundamentalnih prava Unije

Naslov 3

Jednakost

Članak II-81

Zabrana diskriminacije

1. Svaka diskriminacija temeljena na osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, etničko ili društveno prijeklo, genetičke osobine, jezik, religija ili uvjerenje, političko ili drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovinskom statusu, rođenju, invalidnosti, dobi ili spolnoj orijentaciji je zabranjena.

DODATNE INFORMACIJE:

Dodatne informacije:

Pravni tim **Iskoraka i Kontre**

Tel: 091/168 06 68

Faks: 01/457 33 72

Lezbijska grupa **Kontra**

Kralja Držislava 2, Zagreb

Tel/faks: 01/455 11 42

Info linija: 098/238 308

kontra@kontra.hr

www.kontra.hr

Iskorak- *grupa za prava seksualnih i rodnih manjina*

Martićeve 19, Zagreb

Tel/faks: 01/46 12 357

0800 444 004 (radnim danom od 12,00 -18,00h)

info@iskorak.org

www.iskorak.org

Lezbijska organizacija Rijeka LORI

Tel/fax: 051/212 186

loricure@yahoo.com

www.ori.hr

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Preobraženska 4/1, Zagreb

Tel: 01/48 48 100, 48 28 033

Faks:01/48 44 600

pravobraniteljica@prs.hr

tp://www.prs.hr

Državno odvjetništvo RH

Zagreb, Gajeva 30A

Tel: 01/4591-888

Općinski sud u Zagrebu

Ulica grada Vukovara 84

Tel: 6114-222, 6126-666

Radno vrijeme za stranke:

8:00 - 14:00 sati.

Županijski sud u Zagrebu

Zagreb, Trg Nikole Šubića Zrinskog 5

Tel: 01/4801-111